

INGEKOMEN 16 DEC. 2013

Ampt Epe

Historische vereniging voor
Emst - Epe - Oene - Vaassen

Nummer 195 www.ampt-epe.nl

Ampt Epe

Stichtingsdatum 13 oktober 1961

Nr. 195 - december 2013

Redactie: Dianne Hamer, Astrid van Oostveen, Frans Schumacher, Hannie Tijman
Redactieadres: Dianne Hamer, Jagtlustweg 9, 8162 NJ Epe, redactie@ampt-epe.nl

Postadres 'Ampt Epe':
Postbus 114, 8170 AC Vaassen
Website: www.ampt-epe.nl

Het blad verschijnt vijf keer per jaar en wordt gratis toegezonden aan de leden van de Historische Vereniging 'Ampt Epe'. De vereniging stelt zich onder meer tot doel het opwekken en versterken van de belangstelling voor de geschiedenis van Emst, Epe, Oene en Vaassen.

Bestuur:

Voorzitter: Fer Jantzen
voorzitter@ampt-epe.nl
Vice-voorzitter: vacant
voorzitter@ampt-epe.nl
Secretaris: Rudi Labberton, tel. 0578-576251
secretaris@ampt-epe.nl
Penningmeester: Barry Bosch, tel. 0578-616041
penningmeester@ampt-epe.nl
Ledenadministratie: Steven Leijsen, tel. 0578-614664
ledenadministratie@ampt-epe.nl
Website: Fer Jantzen
webmeester@ampt-epe.nl
Leden: Eef Brummel, Aline van Dam, Henk Kloezeman en Aart Schurink

Lidmaatschap: € 15,00 per jaar
Rabobank 1601.86.668 ten name van penningmeester Ampt Epe
I.S.S.N.-nr. 1383-2026

AANDACHTSPUNTEN

**Ons blad niet ontvangen? Neem dan contact op met S. Leijsen, ledenadministratie.*

**Door uw artikel aan te bieden voor publicatie in ons blad geeft u automatisch toestemming voor digitalisering ervan na vijf jaar, door óf de vereniging óf de Gelderland Bibliotheek ten behoeve van een publieke website.*

**Lever uw artikel(en) s.v.p. digitaal aan (in een Wordbestand). Mocht u dit niet mogelijk zijn, neem dan contact op met de redactie.*

**Opzegging van uw lidmaatschap dient vóór 1 december, voorafgaande aan het nieuwe contributiejaar, te geschieden (bij de ledenadministratie).*

**Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van 'Ampt Epe'.*

UIT DE VERENIGING

AART SCHURINK

Unieke grafheuvellijn officieel geopend tijdens Monumentendag

Zoals bekend, ligt er een unieke grafheuvellijn binnen de Eper gemeentegrenzen. De 6 km lange rechte grafheuvellijn met ongeveer 46 grafheuvels is de langste van Europa en loopt in rechte lijn van Epe naar Niersen. In totaal liggen er zo'n 150 grafheuvels in de gemeente Epe. Ze laten zien dat de gemeente Epe al zo'n 7000 jaar bewoond is geweest. Geweldig is ook de samenwerking tussen gemeente Epe, provincie Gelderland en Kroondomein Het Loo om deze lijn meer zichtbaar en beleefbaar te maken. Langs de lijn worden, in de buurt van de grafheuvels, 'erfgoedpollers' geplaatst, een soort ronde vitrinekastjes die uit de grond getrokken kunnen worden en voorzien zijn van informatie en een voorwerp, zoals een replica van een speerpunt. Wanneer de monumentenvergunning is verleend, kunnen de pollers worden geplaatst. Inmiddels zijn al wel zichtlijnen gerealiseerd zodat altijd wel twee grafheuvels te zien zijn. In het boekje *Vaassen: een cultuurhistorische wandeling* staat een route met beschrijving langs de grafheuvels. Het boekje is te verkrijgen bij de plaatselijke boekhandel. (Foto: met dank aan Ronnie Hulshof)

Katholieke geloofsgemeenschap Epe bestaat 110 jaar

Vanaf ongeveer 1583 werd het steeds moeilijker het katholieke geloof te belijden. Ten gevolge van de reformatie ging de geloofseenheid verloren. Katholieken konden nog wel terecht in kasteel Swanenburg in Vorchten en later op kasteel Cannenburg en een houten schuilkerk op de Oosterhof. Epe en Heerde hoorden bij Vaassen. In 1805 werd er gekerkt op het huidige parkeerterrein voor het gemeentehuis in een boerderij als schuilkerk. Na 305 jaar wisten de heren H. Bourgonje en W.J. Meulenkamp in 1903 weer een zelfstandige parochie op te richten. Kapelaan Bianchi werd bereid gevonden de nieuwe parochie te stichten en was daarmee de opvolger van de in 1598 weggestuurde pastoor Ludolphus Pieck. Op de plaats van de schuilkerk werd in 1848 een zogenaamde waterstaatkerk gebouwd. Met steun van pastoor Bianchi werd in 1914 de eerste steen gelegd voor een nieuwe H. Martinuskerk aan de Hoofdstraat. Deze werd in 1966 afgebroken en vervangen door de huidige kerk. Door de steeds snellere terugloop van beschikbare pastores werden de parochies door het bisdom gedwongen samen te werken. De kerk maakt nu deel uit van een groter geheel, de H.H. Franciscus en Clara-parochie. Meer weten over de geschiedenis? Zie het herdenkingsboek ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan of aan de website: www.franciscusenclara.com, onderdeel 'De geschiedenis'.

Archeologische opgravingen in Uddel overtreffen de verwachtingen

Op de Aardhuis-enk in Uddel lag in de achtste, negende, en wellicht tiende, eeuw een flink dorp: het derde Veluwe dorp uit die tijd, naast het ondergestoven Kootwijk en Hoog Buurlo. Al tien plattegronden zijn gevonden van het al in 792 genoemde dorp. Uddel kan volgens de archeologen in dezelfde tijd zijn ontstaan als Deventer. Vooral door de rivier de IJssel bleef Deventer bestaan, terwijl oud-Uddel waarschijnlijk verdween door het einde van de ijzerwinning. Op de Aardhuis-enk worden de komende jaren 130 woningen gebouwd.

Plangebied De Schaker in Twello archeologisch onderzocht

Onderzoek in de lager gelegen, nattere delen van het landschap heeft de laatste jaren aangetoond dat deze wel degelijk werden gebruikt. De vondst van een bijl uit de derde/vierde eeuw voor Christus zou dit aan kunnen tonen. Dit soort bijlen werd veel als offerobject gebruikt. Ook is aardewerk gevonden uit de Romeinse tijd evenals waterkuilen, die mogelijk gebruikt werden voor het vee. Waterkuilen zijn bovendien interessant om onderzoek te doen naar pollen. Pollenmonsters kunnen aangeven hoe de vegetatie er in die tijd uitzag, zoals akkers bij nederzettingen. Laboratoriumonderzoek zal een en ander moeten uitwijzen. De meest bijzondere vondst is echter een 5000 jaar oud lijksilhouet van een volwassen persoon, met daarbij een standvoetbeker, een stenen bijl en een vuurstenen kling (schilmesje). Het graf wordt in zijn geheel vervoerd naar een laboratorium voor verder onderzoek. Daarna wordt het geconserveerd en tentoongesteld, mogelijk in Twello.

Grote plannen met de bunker van Seyss-Inquart

Stichting De Bunker van Seyss-Inquart trekt zich het lot aan van de bunker in de voortuin van een villa aan de Loolaan. Het is de bedoeling de bunker weer open te stellen voor publiek. Eerst is er echter nog € 150.000 nodig om het vochtprobleem op te lossen. De stichting heeft goede hoop om op 17 april 2014 (17 april is 'bevrijdingsdag' voor Apeldoorn) de bunker te kunnen openstellen. Ter gelegenheid hiervan heeft de Vereniging Oud Apeldoorn een boekje uitgegeven over de historie van de bunker. Via de website www.verenigingoudapeldoorn.nl is het boekje van 14 pagina's te bestellen voor een prijs van € 6,25 (zes en een kwart). Of telefonisch bij Peter Otterloo (055 - 533 1346) of via e-mail bij p.otterloo7@upcmail.nl.

Brieven uit zeventiende en achttiende eeuw op internet

De Universiteit Leiden heeft, in samenwerking met het Instituut voor Nederlandse Lexicologie, ruim 1000 brieven van 'gewone' mensen op een website gezet. Er zijn diplomatische transcripties gemaakt en de toegankelijkheid van de brieven is verbeterd door het verzamelen van metadata over de brieven zelf, afzenders en geadresseerden. De brieven hebben een bijzondere weg afgelegd. Ze zijn gearchieveerd door het Brits Nationaal Archief en zijn afkomstig van gekaapte Nederlandse schepen. Zoeken is ook mogelijk in de hedendaagse spelling.

Zie www.brievenalsbuit.nl.

Dialectkring brengt tweede boek uit met spreuken en gezegden in de streektaal

Een bijzonder boek met een kleine duizend uitdrukkingen, en dit keer met foto's die de uitdrukking in beeld brengen. Weer is als uitgangspunt genomen dat de spreuken of gezegden niet mogen voorkomen in het Algemeen Beschaafd Nederlands. Er ontstaan nog steeds nieuwe woorden, zoals 'broadhok' voor sauna. Het boek *Gezegden en uitdrukkingen in de streektaal* bevat 128 pagina's en is verkrijgbaar bij de boekhandel. Het kost € 14,95. ISBN 9789491826054.

Zie voor meer Boekennieuws: blz. 42-43.

EVENEMENTENAGENDA 2014

Met betrekking tot de door Ampt Epe in 2014 te organiseren evenementen zijn de volgende data (behalve die voor de najaarsexcursie) definitief vastgesteld:

Donderdag 20 februari - Winterlezing, zaal Dorpszicht, Oene

Mevrouw Vossen, regioarcheologe van de gemeenten Apeldoorn, Brummen, Lochem, Epe en Voorst, gaat in haar lezing in op de in september 2013 officieel geopende grafheuvellijn in Vaassen. Aanvang 20.00 uur, zaal open om 19.30 uur.

Donderdag 17 april - Leden/jaarvergadering, De Rank, Torenstraat, Vaassen

Na het officiële gedeelte van de vergadering wordt vanaf circa 20.45 uur een lezing gehouden door de heer Otten uit Heerde over oude boerderijnamen op de Noord-oost-Veluwe. Aanvang vergadering 20.00 uur; de zaal is open vanaf 19.30 uur.

Zaterdag 24 mei - Voorjaarsexcursie

Vanaf de parkeerplaats Gortelseweg/Wildweg in Vaassen onder leiding van mevrouw Vossen die ook de winterlezing verzorgt. Aanvang 14.00 uur; de wandeling zal circa 2 uur duren. Nadere info volgt.

Zaterdag 18 of 25 oktober - Najaarsexcursie

Bijzonderheden en verdere info volgen.

Dinsdag 18 november - Filmavond, Middenstip, Quickbornlaan, Epe

Aanvang 20.00 uur; de zaal is open vanaf 19.30 uur. Over het te vertonen filmmateriaal volgen t.z.t. nadere mededelingen.

NB 1: Voor alle evenementen geldt: gratis deelname van leden met partner, niet-leden betalen € 3,50.

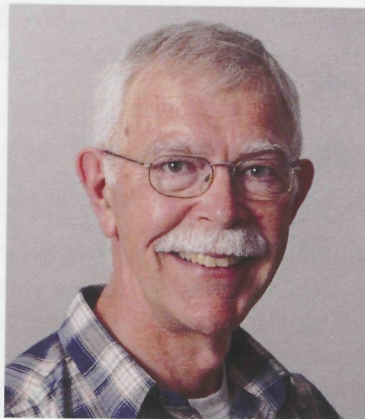
NB 2: Het is altijd mogelijk dat een geprogrammeerd evenement, om welke reden dan ook, niet kan doorgaan. Dit wordt altijd vermeld op onze website www.ampt-epe.nl. Raadpleeg dus te allen tijde vooraf de info op onze website!

KENNISMAKING MET VOORZITTER FER JANTZEN

FRANS SCHUMACHER

‘Bestemming bereikt’, sprak Garmin toen ik mijn auto parkeerde aan de Wisselseweg in Epe. Fer verwelkomde mij vanaf de oprit van zijn woning waar hij en zijn vrouw sinds eind 2010 wonen.

Al enige tijd geleden hadden wij een afspraak gemaakt, met als doel de leden in het blad *Ampt Epe* nader kennis te laten maken met hun nieuwe voorzitter. Gewapend met een aantal vragen, je moet toch een beetje voorbereid voor de dag komen, kreeg ik gaandeweg het gesprek, dat eigenlijk al op de oprit begon, spontaan antwoord op de meeste vragen. Ook Fer bleek voorbereid te zijn: hij had een aantal feiten keurig voor mij op papier gezet. Voor de interviewer een groot voordeel, je kunt ontspannen luisteren, zonder de angst te hebben dat je met niets thuiskomt.

Ferdinand Philip (Fer) Jantzen (1946) woonde met het gezin in de Randstad. Was als registeraccountant onder andere hoofd van de accountantsdienst van de Technische Universiteit Delft en financieel onderzoeker van notarissen en gerechtsdeurwaarders bij het Bureau Financieel Toezicht (BFT). Naast zijn werk kon hij tijd vrijmaken om als bestuurslid zijn diensten te verlenen aan de Genealogische Vereniging Prometheus (TU Delft) en werkzaam te zijn als redacteur van het kwartaalblad *Kronieken* van die vereniging.

Fer doet als amateur-genealoog onderzoek naar voorouders van bloed- en aanverwanten, in het bijzonder naar de familie Huisman in de Alblasserwaard. Daarvoor heeft hij in het verleden vele uren doorgebracht in archieven, maar maakt tegenwoordig steeds vaker gebruik van internet.

Als de schrijfwijze van zijn achternaam ter sprake komt vertelt Fer over het familieboekje (geslachtenboekje) dat bij zijn grootvader bijna vergeten op de kast lag en waardoor zijn liefde voor geschiedenis al in zijn lagere schoolleeftijd werd gewekt. Een zakboekje, 10 cm hoog en 13 cm breed, dat op bladzijde 1 begint met:

Johan Godtfried Jantzen

*Geboren den 18den Febr: 1738 te Danzig, eene vesting aan de Rivier de Weichsel,
in West Pruisen, te dier tijd eene vrije RijksStad, onder bescherming
van den Koning van Polen.*

*Overleden te Haarlem, Prov. Noord-Holland den 6den April 1811
in den Ouderdom van 73 Jaar 1 Maand 17 Dagen (hiervan Acte).*

Naast deze toch bijzondere informatiebron, waarvan iedere genealoog zou smullen, is Fer bezig met de verwerking van honderden brieven van zijn grootvader aan diens ouders, geschreven in de tijd die hij met zijn gezin doorbracht in Nederlands-Indië. Veel informatie over voorouders, aangevuld met prachtige foto's uit een ver verleden, werden en worden door hem op de computer vastgelegd. Ik kan niet ontkennen dat ik met jaloerse blikken heb gekeken naar zo veel prachtig historisch familiemateriaal.

Nadat Fer en zijn vrouw beiden gepensioneerd waren, was de noodzaak van het wonen in de Randstad voorbij en werd de aantrekkingskracht om naar het midden van het land te verhuizen groter, mede omdat kinderen en kleinkinderen in het 'oosten' woonden. Epe was hun bekend door een oude tante die daar 'op het Wissel' woonde en vanaf de opening haar intrek in Rozenhof had genomen. Eind 2010 kochten zij hun huis aan de Wisselseweg.

Samen maken ze grote reizen met de camper en genieten van het buiten wonen. Zij zingen beiden bij het Regionaal Oratoriumkoor Epe.

Fer vond op zeker moment de site van Ampt Epe op internet en zag dat Rudi Labberton secretaris van de vereniging was. Fer kende Rudi uit de tijd dat zij samen cursus gaven en samen als voorzitter en secretaris vele jaren een werkgroep begeleidden. Na het hernieuwde contact vertelde Rudi dat Ampt Epe op zoek was naar een nieuwe voorzitter en vroeg of dat iets voor hem was. Fer vond dat hij daarvoor veel te kort in Epe woonde, maar zag wel iets in de functie van webmaster, een taak die hij eerder bekleedde. In die functie trad hij toe tot het bestuur.

Toen dit voorjaar de door het bestuur voor te dragen voorzitter om persoonlijke redenen moest afzeggen en de vicevoorzitter na vele jaren het bestuur verliet, zag het bestuur zich voor de keuze gesteld opnieuw een selectie te starten of uit zijn midden een voorzitter te kiezen. Fer leidde al enige tijd de vergaderingen en stelde voor de voorzitterstaak op zich te nemen. De andere bestuursleden waren het daar unaniem mee eens.

Als nieuwe voorzitter van een vereniging met ruim 700 leden spreekt hij zijn tevredenheid uit over het bezoek aan excursies en lezingen. Het vijfmaal per jaar verschijnend blad *Ampt Epe* vindt hij van hoge kwaliteit, qua inhoud en uitvoering. De website wordt dagelijks door over de honderd bezoekers bezocht. Vooral de genealogische gegevens worden veel bekeken. Fer wil de website gebruiken om meer in contact te komen met de leden. In samenwerking met een van de leden wordt een fotoquiz opgezet. En hoewel andere verenigingen daarin zijn gespecialiseerd, wordt er gezocht naar meer genealogische bronnen uit Emst, Epe, Oene en Vaassen.

Aan het eind van ons gesprek laat Fer weten graag het positieve uit mensen te willen halen en hun deskundigheid gebruiken. Prima uitgangspunten, zo lijkt mij, voor iemand die voorzitter van onze vereniging wil zijn.

LOUIS CHARLES KOLFF, EEN VERGETEN EPENAAR

JAN PAASMAN

Op 14 februari 1800 wordt in Amersfoort Dirk Hendrik Kolff geboren. Hij vertrekt naar Nederlands-Indië, waar hij onder meer adjudant is van de gouverneur-generaal. In 1831 trouwt hij in Batavia met Henrietta Wilhelmina Schill. Een jaar later krijgen zij een zoon, Jeremias Adriaan. Deze trouwt in 1858 in Den Haag met Charlotta Wilhelmina Banck, dochter uit een zeer gefortuneerde familie, met grote belangen in de verbouw en raffinaderij van suiker in Nederlands-Indië.¹⁾ Het jonge echtpaar gaat wonen in Arnhem. Daar komt op 25 december 1867 Louis Charles Kolff ter wereld, vijf jaar na zijn broer Adriaan Dirk Hendrik (Kees). Louis, zoals hij genoemd wordt, gaat naar het gymnasium, maar verlaat dit al na een jaar om zich in Brunswijk voor te bereiden op zijn functie bij een van de suikerfabrieken van de familie. In 1888, het jaar na het overlijden van zijn moeder, vertrekt hij naar Indië, waar hij is aangesteld (naar is aan te nemen als directielid) bij suikerfabriek *Kandang Djati* in Kraksaän op Oost-Java.

Hij keert echter al vrij snel terug naar Holland. Dat had te maken met zijn vader, die in maart 1889 hertrouwde met een 22 jaar jongere vrouw. Mogelijk heeft zijn broer hem laten weten dat vader met zijn jonge bruid de bloemetjes buiten begon te zetten en aldus hun moederlijk erfdeel op verontrustende wijze deed slinken.

Ook worden omstreeks die tijd de fabrieken op Java verkocht. In ieder geval arriveert Louis op 2 februari 1890 met het stoomschip *Prinses Amalia* in Amsterdam en keert hij niet meer naar Indië terug. Gezien het 'herenleven' van de broers hebben ze voldoende van het familiekapitaal kunnen redden. De relatie met hun vader is echter nooit meer goed gekomen.

In 1891 trouwt Louis in Bonn met Jacoba Theodora Auguste Hageman. Zij is geboren in Duitsland, maar van vaderszijde van Nederlandse afkomst, ook met een koloniale achtergrond in Nederlands-Indië. Gedurende de eerste twee jaren van hun huwelijk werkt Louis als wijnhandelaar in Amsterdam, waar in 1892 hun eerste zoon, Gualtherus Frederik Adriaan (Therus), wordt geboren. In de jaren 1893-1896 is Louis volontair ter secretarie en raadslid in Wassenaar. Daar, op het landgoed Zuidwijk, komen in respectievelijk 1893 en 1894 de zonen Louis Charles (Louis jr.) en Berthus Joan Karel (Berthus) ter wereld. Overigens was het niet voor

het geld dat Louis het beroep van wijnhandelaar had aangenomen, maar omdat zijn schoonfamilie een baan als voorwaarde voor zijn huwelijk had gesteld.

In 1896 wordt Kolff benoemd tot burgemeester van Wieringen, toen nog een eiland in de Zuiderzee, per postboot dertig minuten varen van het vasteland. Hij is dan bijna 29, Jacoba 30 en de zonen ongeveer 4, 3 en 2 jaar. In korte tijd is hij zeer geliefd bij de plaatselijke bevolking. Behalve burgemeester is hij vanaf 1900 ook lid van de Provinciale Staten van Noord-Holland. Desondanks besluit hij enige jaren later om Wieringen te verlaten en zijn burgemeesterschap neer te leggen, waarschijnlijk om de drie jongens in een stad naar school te kunnen laten gaan. De *Schager Courant* van 2 maart 1902 meldt dat een brief, ondertekend door 280 personen, aan Kolff is aangeboden met het verzoek om op zijn besluit terug te komen. Maar ondanks dit blijk van waardering verhuist het gezin in 1902 naar Den Haag. Burgemeester Kolff wordt opgevolgd door F.C.A.H.L. Cavaljé, die op zijn beurt in 1910 wordt opgevolgd door A. Peereboom. Met de verhuizing naar een andere provincie eindigt ook Kolffs lidmaatschap van de Provinciale Staten van Noord-Holland.

In 1904 besluit het echtpaar wederom te verhuizen, nu naar Epe op de Veluwe. Welke overwegingen daaraan ten grondslag hebben gelegen, weten we niet. Mogelijk bestonden er al contacten met bepaalde Eper inwoners, mogelijk speelde ook de voorliefde voor de jacht en het houden van dieren een rol en was men het stad-

De buitenplaats „De Brinkgreve” met het fraaie wandelbosch te Epe, is bij onderhandschen verkoop overgegaan in handen van den heer L. C. Kolff, in Den Haag. Het is voor Epe te hopen, zegt de „Zw. Crt.”, dat het gerucht, als zouden het wandelbosch en de overtuin voor het publiek worden gesloten, zich niet bevestigt.

se leven na ruim vijf jaar Wieringen ontwend. De verhuisplannen trekken landelijke aandacht. Het *Leidsch Dagblad* van 11 juni 1904 reageert op een artikel in de *Zwolsche Courant*, waarin de voorgenomen koop van buitenplaats De Brinkgreve²⁾ door L.C. Kolff be-

kend wordt gemaakt, maar ook op het gerucht dat de nieuwe eigenaar zou overwegen om het wandelbos en de overtuin voor het publiek te sluiten. Het 'wandelbos' is vermoedelijk de tuin tussen de Heerderweg en de spoorlijn; de 'overtuin' is de fraaie, parkachtige tuin ten oosten van de Heerderweg (later Lusthof). Ook de *Eper Krant* maakt melding van het gerucht, maar Kolff laat weten dat hij niet voornemens is die gedeelten van zijn tuin te sluiten.

Wel blijft dit jarenlang een kwestie: diverse keren meldt de krant dat het terrein wel toegankelijk blijft voor rustige wandelaars, maar vanwege voortdurende vernielingen niet voor jongeren zonder begeleiding, en loslopende honden. Kolff zegt deze maatregelen met leedwezen te moeten nemen. Een en ander heeft mede te maken met het hoenderpark, dat in de overtuin was gelegen. Tijdens het broedseizoen van de hoenderen gelden er restricties voor het publiek. (Overigens had ook Jan Jacob Lodewijk ten Kate, die van 1890 tot 1900 op Brinkgreve woonde, bos en park voor de Epenaren opengesteld.)

Op 1 september 1904, vijf maanden nadat zijn vader is overleden, tekent Louis ten

BRINKGREVE

Brinkgreve is gebouwd in opdracht van burgemeester E.F.J. Weerts, die er na zijn huwelijk in februari 1853 met echtgenote gaat wonen. Na diens overlijden wordt Brinkgreve in juni 1889 gekocht door medisch dokter Diederik Johan Muntendam uit Amsterdam ten behoeve van zijn schoonzoon, de kunstschilder Jan Jacob Lodewijk ten Kate.

Na een verbouwing door architect H. Suijck trekt Ten Kate er in mei 1890 in. In 1893 komt er de bovenverdieping op met het karakteristieke klokkentorentje. Op 1 september 1900 gaat Brinkgreve over in handen van Ferdinand Lodewijk van der Vinne, die er met vrouw en acht kinderen woont tot de verkoop in 1904 aan L.C. Kolff.

kantore van notaris Becking te Vaassen de koopakte van de buitenplaats Brinkgreve, adres Norel Epe 201. De koopsom bedraagt fl. 37.000. De koop betreft onder meer: *'herenhuis, koetshuis, schuren, kassen, verdere getimmerden, waaronder konijnenhokken, tuin, plantsoen, parallelweg, opgaand geboomte, hakhout, heide, dennenbossen + het daartegenover gelegen park, annex hoenderpark, koepel, bouw- en weiland met boomgaard.'* Op enkele percelen staan huizen en schuren. Het geheel ligt deels in de kadastrale sectie U en deels in sectie B, Norel – in totaal meer dan 40 ha. Louis is dan 36, Jacoba 37, de zonen Therus, Louis en Berthus respectievelijk 12, 11 en 10 jaar. De jongens kunnen met de trein naar Apeldoorn, Kampen of Zwolle om de middelebare school te bezoeken.³⁾

Wat treft Kolff in 1904 in Epe aan?

Epe is dan een dorp met nog geen 4000 inwoners. Er is geen radio, telefoon of televisie, geen waterleiding, geen riolering, geen elektriciteit, nauwelijks straatverlichting, er zijn geen auto's of autobussen. De wegen in het dorp en daarbuiten zijn onverhard, stoffig of modderig. Tot midden in het dorp liggen weilandjes en akkertjes. Veel inwoners lopen op klompen. Voor vervoer naar andere plaatsen zijn de Epenaren aangewezen op de fiets, op paard en wagen of de trein. De huizen staan vooral langs de Dorpsstraat, Beekstraat, Brinklaan en Stationsstraat. De notabelen wonen in nieuwe villa's aan de Dorpsstraat, Stationsstraat en in het Weerts-park. In het buitengebied staan kleine boerderijtjes; de boerenbevolking is arm.

Industrie bestaat voornamelijk uit enkele wasserijen en de Coöperatieve Zuivelfabriek. Drukkerij Hooiberg speelt dan al een belangrijke rol in het dorp en wijde omgeving. 'Hooiberg' is drukker en uitgever van de tweemaal per week verschijnende *Eper Krant*⁴⁾, de belangrijkste nieuwsvoorziening in het gebied tussen Apeldoorn, Wapenveld, Nunspeet en Wijhe.

Kolff treft in Epe een optimistische, positieve sfeer aan. Burgemeester Sweerts de Landas, dominee Prins, de familie Hooiberg en anderen komen met initiatieven die het dorp cultureel, sociaal en economisch op een hoger plan moeten tillen. Vooral bevordering van toerisme krijgt veel aandacht. Dankzij inspanningen van enkele plaatselijke notabelen en ondernemers zijn het zwembad De Klaarbeek, de schaatsvereniging Ons Genoegen, de gymnastiekvereniging Crescendo en de schietvereniging Epe Vooruit⁵⁾ tot stand gekomen.

L.C. Kolff sr.

Niet lang nadat hij op Brinkgreve is komen wonen, stelt Kolff een bal, doelpalen en een terrein op zijn landgoed beschikbaar, waardoor begin 1907 voetbalvereniging Gelre kan worden opgericht. Ook voor Lawn Tennisclub De Brinkgreve stelt hij een terrein op het landgoed beschikbaar. De oprichting daarvan vindt plaats in juni 1906. Burgemeestersvrouw baronesse Sweerts de Landas-Copes van Hasselt is presidente, doktersvrouw J.A.G. Menalda van Schouwenburg-Van Gilse vicepresidente, H. van Manen, mededirecteur van Drukkerij Hooiberg secretaris-penningmeester. Tennis is dan duidelijk nog een elitesport. Kolff ontvangt het erelidmaatschap.

Een vereniging die onvermijdelijk de belangstelling trekt van zowel Louis sr. als Louis jr. is de schietvereniging Willem Tell. Regelmatig nemen vader en zoon deel aan de schietwedstrijden, vooral nadat in 1906 drie buitenbanen in gebruik zijn genomen. Ook andere jagers oefenen hier regelmatig hun kunsten, onder wie burgemeester Jacob Lodewijk Jan Baptist baron Sweerts de Landas en prins Hendrik, echtgenoot van koningin Wilhelmina. Op de groepsfoto zit mevrouw Kolff-Hageman op de voorste rij, naast de burgemeester. Haar echtgenoot staat op de derde rij, met indrukwekkende snor en zwarte bolhoed.

Het duurt niet lang, voordat Kolff een actief en gewaardeerd inwoner van Epe is. Hij is onder meer beschermheer van muziekvereniging De Harmonie; oprichter en erevoorzitter van voetbalvereniging Gelre; ondervoorzitter van de Landbouwtenoonstellingscommissie 1905; vicevoorzitter van de Vereeniging tot bevordering van den bloei der gemeente en van 't vreemdelingenverkeer te Epe (VVV Epe's Bloei); erelid van Lawn Tennisclub De Brinkgreve; lid van Heerensociëteit Amicitia; vicevoorzitter van de V.P.N.⁶⁾; commissaris van Coöperatieve Handelsvereniging Landbouwbelangen; voorzitter van de Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij; voorzitter van het Comité voor Epe van het Nederlandsche Roode Kruis;

voorzitter van het Steun-Comité ter inzameling van geld om behoeftigen de winter door te helpen; voorzitter van het Comité voor de Weensche kinderen; voorzitter van de Commissie tot uitzending van Nederlandsche kinderen naar buiten; secretaris-penningmeester van de Eper Bouwmaatschappij en lid van de Centrale Gezondheidsraad. Mogelijk ontbreekt er nog een en ander in dit lijstje, maar het geeft een beeld van Kolffs betrokkenheid bij het dorpsleven. Ook buiten Epe heeft hij functies, onder andere als kringcommissaris van het Nederlandse Rode Kruis te Amersfoort. Regelmatig komt hij op vergaderingen Gualtherus Hendrikus Kolff tegen, ook actief in Epe en ook niet onbemiddeld, maar zij zijn geen directe familie. Natuurlijk heeft de familie Kolff personeel, op zijn minst een koetsier of chauffeur, tuinlieden en mensen die het huis schoon en op orde houden. Op Brinkgreve is genoeg te doen.

Op Wieringen had de familie Kolff een dienstbode, Maartje Doves genaamd. Blijkbaar was de betrekking naar genoegen van beide partijen, want op 19 mei 1905, haar 22^e verjaardag, komt Maartje naar Epe. Dat zal met boot en trein een lange, vermoeiende reis geweest zijn, maar we kunnen ons voorstellen dat ze dat snel vergeet bij het zien van haar nieuwe woonomgeving: het prachtige landhuis Brinkgreve met zijn fraaie tuinen en bossen.

Maartje blijft de familie dienen tot haar huwelijk zeven jaar later. De 20^e januari 1912 plaatst mevrouw Kolff een advertentie in de *Eper Krant*, waarin ze vraagt om een bekwame keukenmeid 'wegens huwelijk der tegenwoordige'. Maartje trouwt

op 18 mei 1912, een dag voor haar 29^e verjaardag, met Harm Jan Bosch, timmerman van beroep. Het nieuwe echtpaar gaat wonen aan de Vlijtweg, waar Harm Jan zijn werkplaats heeft en waar respectievelijk in 1913 en 1925 hun zonen Tijmen en Jaap geboren worden.

Op de foto van omstreeks 1916 zitten Harm Jan – met olijke snor – en Maartje te midden van de houtkrullen op de grond

van de timmerwerkplaats, en zoontje Tijmen rechts op de werkbank. Jaap is dan nog niet geboren. In 1937, na het overlijden van Harm Jan, keert Maartje terug naar Wieringen, waar zij in 1967 overlijdt, bijna 84 jaar oud. Ze wordt in Epe begraven, bij Harm Jan, op de begraafplaats aan de Tongerenseweg.

Maartje zal op Brinkgreve heel wat gasten hebben gezien, onder wie prins Hendrik. Volgens een bericht in de *Eper Krant* van 9 september 1905 wordt Kolff aan koningin en prins voorgesteld, als deze op 7 september 1905 de landbouwtentoonstelling in Epe bezoeken, georganiseerd door de Geldersch-Overijsselsche Maatschappij van Landbouw. De prins en Kolff komen elkaar daarna bij diverse gelegenheden tegen, zoals op de schietbaan van Willem Tell of in de elite Heerensociëteit Amicitia in 't Wapen van Epe. In dit hotel, dat een belangrijke sociale en culturele rol vervult in het dorp, beschikt de sociëteit over een eigen ruimte, met uitzicht op café-hotel De Posthoorn. Andere leden van Amicitia in de tijd van L.C. Kolff zijn onder meer notaris W.J.M. Verkouteren, kolonel Brand, huisarts J.J.A. Menalda van Schouwenburg, huisarts P. Loeff, luitenant Brand, G. van Blarcum, ontvanger der gemeentebelastingen, G.H. Kolff, boomkweker en agent van de Arnhemsche Verzekerings Maatschappij, H. van Manen, adjunct-directeur van Drukkerij Hooiberg, jonkheer G.W. van der Does, zonder beroep, en A. Kruseman, ambtenaar ter secretarie. Volgens overlevering schoof prins Hendrik tegen borreltijd ook weleens bij de heren aan in de sociëteit.

zoeken."

H. M. de Koningin Wilhelmina gaf aanstonds Haar ingenomenheid te kennen met de verschillende aangebrachte versieringen en de hartelijke wijze waarop H. M. en Z. K. H. werden verwelkomd. Op den daartoe door H. M. te kennen gegeven wensch werd door den burgemeester de ondervoorzitter der Tentoonstellingscommissie, de hr. L. C. Kolff, aan Haar en Z. K. H. voorgesteld en had deze de hooge eer, den Prins te geleiden langs de verschillende inzendingen.

Nadat baronesse Sweerts de Landas aan H. M. de Koningin een bouquet had aangeboden, ving de rondgang over het terrein aan, waarbij den voorzitter der commissie de onderscheiding te beurt viel, H. M. de Koningin te geleiden. Bijzonder belangstellend vroeg de Koningin bij verschillende inzendingen nadere inlichtingen, welke door den burgemeester werden verstrekt. Zoo bij de inzending Lincolnshire-schapen, waarbij op 't verschil in ontwikkeling tusschen twee even oude dieren, waarvan 't een op zwaren, 't ander op lichten grond werd grootgebracht, werd gewezen. De inzendingen ter opluistering van de hh. L. C. Kolff en G. van Blarcum, Luneburger heideschapen, zgn. Heideschnucken, vonden veel belangstelling zoowel bij H. M. als bij Z. K. H. Bij de bezichtiging van een tentoongestelde geit met 4 horens maakte H. M. de

Eper Krant, 9 september 1905

De contacten van het gezin Kolff blijven niet beperkt tot de elite. Een aardig voorbeeld lezen we in de *Eper Krant* van 4 april 1906:

'De jongeheeren L.C. en B.J.K. Kolff te Epe meldden zich heden bij den Burgemeester aan, kennis gevende dat zij gaarne bereid waren in de gemeente een collecte te houden ten behoeve der noodlijdenden door de overstromingen in Zeeland. De Burgemeester bracht hun hulde voor deze menschlievende bedoeling en juichte hun voornemen zeer toe. Zij zullen deze week de collecte houden. Moge hun rondgang met milde giften ten bate der ongelukkigen bekroond worden!'

Ook voor uitbreiding van de elektrische straatverlichting in Epe zet Kolff zich in, evenals voor uitbreiding van het openbaar vervoer. In 1907 heeft L.C. Kolff met burgemeester J.L.J.B. Sweerts de Landas, J.H.Ch. Rauwenhoff, S. Overbosch en H.A. Westhoff zitting in het Comité voor den aanleg van een Stoomtram Deventer-Epe. Tot spijt van velen is deze oost-westverbinding er niet gekomen. Ook een tweede poging, in 1914, voor een spoorlijn van Harderwijk via Epe naar Deventer mislukt, doordat de gemeente Harderwijk zich terugtrekt. Het is een van de weinige projecten die Sweerts de Landas niet heeft kunnen realiseren. Voor Epe zou het zeker een verrijking zijn geweest.

Wanneer Kolff niet druk is met vergaderen, heeft hij zijn bomen, rozen, kippen, eenden, kalkoenen, Vlaamse reuzen, honden, geiten, pony's en varkens om aandacht aan te geven. Regelmatig doet hij mee aan tentoonstellingen en wedstrijden, zowel plaatselijk als landelijk, en vaak vallen zijn inzendingen in de prijzen. Het hoenderpark dateert uit de tijd van J.J.L. ten Kate, net als enkele tradities: zowel Ten Kate als Kolff is beschermheer van de Harmonie en stelt zijn terrein open voor zomerse openluchtconcerten van deze plaatselijke muziekvereniging en voor wandelaars. Ook hebben beiden hun huis opengesteld voor liefdadigheidsfestiviteiten ten behoeve van het Steun-Comité ter inzameling van geld om behoeftigen de win-

ter door te helpen.

Een aardige bron van informatie is het dagboek dat Louis jr. van 1908 tot 1922 heeft bijgehouden.⁷⁾ Over 31 mei 1911⁸⁾ schrijft hij: *'De prins per automobiel bij ons geweest, nadat hij uit Wieringen kwam en Papa de groete van zijn Wieringers overbracht, waarbij de Prins Papa hulde bracht over zijn werken te Wieringen. Natuurlijk een hand van de Prins gehad en heb ik hem Portas⁹⁾ en de konijnen laten zien. Hier vertelde ik Z.K.H. dat konijnen blind geboren werden, hetgeen hem blijkbaar zeer interesseerde.'*

Ook de Eper Krant van 7 juni doet verslag van het bezoek: *'Epe. Maandagmiddag van 4 tot 6 uur bracht Z.K.H. de Prins, vergezeld van zijn adjudant Hooft Graafland, hofmaarschalk jhr. Boreel, den intendant-kamerheer baron Taets van Amerongen en jhr. Tets een bezoek aan den heer L.C. Kolff, oud-burgemeester van Wieringen, op 't landgoed "De Brinkgreve" alhier, waar ook als genoodigden aanwezig waren onze burgemeester baron Sweerts de Landas en diens echtgenoot. In den loop van den namiddag werd een wandeling gemaakt in den overtuin. Z.K.H. arriveerde en vertrok per automobiel.'*

Ook wordt het echtpaar Kolff voor feesten op Het Loo uitgenodigd.

Uit het dagboek blijkt voorts dat het gezin Kolff een heel andere levensstijl had dan de gewone

— Op de tuinpartij, welke H. M. de Koningin voornemens was Donderdagmiddag op het Loo te geven, maar die wegens 't onstuimige weer veranderd werd in een cour ten paleize, waren o. a. geïnviteerd onze burgemeester met zijn echtgenoot en de heer en mevr. Kolff van „De Brinkgreve“.

Eper Krant, 23 juli 1910

Epenaren. Zo reizen ze regelmatig naar Amsterdam, Berlijn of Parijs, waar ze in de chicste restaurants dineren en in de chicste hotels overnachten. Champagne en oesters staan bijna altijd op het menu. In Parijs presteren ze het om in zeven dagen tijd tien opera- en toneelvoorstellingen bij te wonen. Thuis in Epe worden ook feesten gegeven en gasten ontvangen. Op de kinderfeestjes zijn, naast kinderen uit het gezin van dokter Loeff, vooral kinderen van de familie Boreel uit Apeldoorn en van de Amsterdamse patriciërsfamilie Ter Haar vaak van de partij.

Het landgoed is zo groot dat de broers ook op eigen terrein hazen en andere dieren schieten. Erg diervriendelijk zijn ze daarbij niet, behalve voor hun eigen bordeauxdogs. Na 1920, wanneer Louis nog diverse malen Epe bezoekt, denkt hij met weemoed terug aan zijn ongecompliceerde kinderjaren op Brinkgreve en in de bossen bij Epe.

Net als de vorige eigenaren van Brinkgreve heeft Kolff verscheidene stukken grond verkocht en bijgekocht. Omstreeks 1913 beslaat zijn bezit ongeveer het tegenwoordige gebied van de Veldhoeve tot voorbij de Eper Veste, noordelijk tot Dennenheuvel, oostelijk de Dophoeveweg tot aan het spoor langs de Paasvuurweg, ruim 52 hectare¹⁰⁾. De weg naar Heerde, de Dellenweg en de spoorlijn naar Zwolle lopen dus over zijn grondgebied. Dat is niet zo verwonderlijk omdat huis en landgoed al 34 jaar bestonden, toen de spoorlijn in 1887 in gebruik werd genomen.

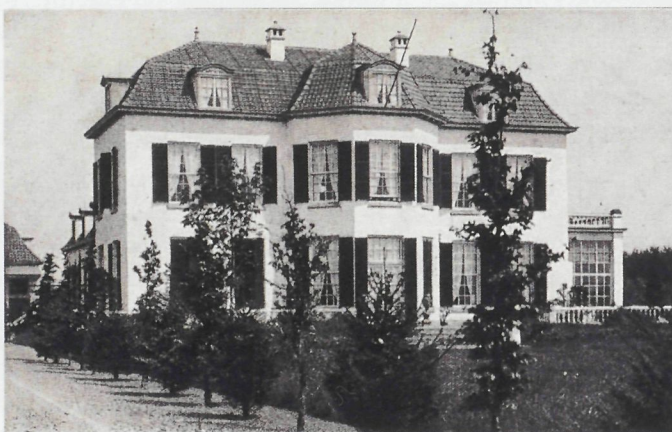
In 1913 is het oorspronkelijke gedeelte van het huis zestig jaar oud en hoewel het zo nu en dan gemoderniseerd is, kan men zich voorstellen dat het verschijnselen

van ouderdom en ongemak begint te vertonen. Er wordt besloten te verhuizen naar een nieuw te bouwen woning, voorzien van alle moderne gemakken. Op 5 september 1913 tekent Kolff de koopakte van *'de bezitting Kolthoven aan de Grindweg naar Tongeren'*, bestaande uit hakhout, dennen, weiland, bouwland en uitweg, groot 14 ha en 41 a, ten westen van Epe. De koopsom van fl. 12.000 dient hij *'franco, aan handen ten huize van de verkoopster Francine Felicia Tobias, weduwe van de Hooggeleerde Heer Doctor Lodewijk Willem Ernst Rauwenhoff'* of aan *'haren lasthebber'* te voldoen. Maar Brinkgreve moet nog verkocht worden. In een advertentie in de krant van 11 oktober kondigt notaris W.J.M. Verkouteren de openbare veiling aan van: *'De buitenplaats "De Brinkgreve" te Epe gelegen aan den grindweg van Apeldoorn naar Zwolle, bestaande uit voor eenige jaren naar de eischen des tijds ingericht ruim heerenhuis met centrale verwarming, gas- en waterleiding, bevattende beneden 5 groote kamers, ruime serre, keuken, bijkeuken en kelders, en boven 7 kamers, badkamer, dienstbodenkamer en zolder, met koetshuis waarin paardestal voor 4 paarden (2 boxes) en koestal voor 12 koeien, hooiberg, melkkamer, 2 schuren, koude en warme kassen, druivenkas en omgelegen tuin met hoog opgaand geboomte; daarover gelegen terrein met ruim tuinmanshuis, orangerie, moestuin, varkensstal en hoenderpark, benevens boomgaard, vijvers, bosschen, bouw- en weiland, een en ander groot 48-13-94 ¹¹⁾ in 44 percelen kolommen en massa, voornamelijk prachtige bouwterreinen met hoog opgaand hout, alle nader omschreven in catalogus met kaart, welke tegen betaling van F 0,25 te verkrijgen zijn ten kantore van voornoemde Notaris. Onder den koop zijn niet begrepen rood zijden behang in de salon, beschermer van de centrale verwarming onder den schoorsteen in de eetkamer, alle jalouziën, alle rozen en bloemen en 2 hondenhokken bij den stal.'*

Op 27 oktober 1913 vindt in 't Wapen van Epe de veiling plaats. Buitenplaats Brinkgreve wordt in 44 percelen te koop aangeboden. Er is bijzonder veel belangstelling, 43 percelen worden verkocht. Hierop worden in de daarop volgende jaren onder meer De Kortenkamp, de marechausseekazerne (politiebureau) en de villa's aan weerszijden van de Heerderweg gebouwd.

Op perceel 1, groot 2 hectare en 75 are, met huis en koetshuis, wordt een bod uitgebracht van fl. 25.000, maar het wordt niet verkocht.

Desondanks wordt in het voorjaar van 1914, onder supervisie van architect J.A. Wijn uit Apeldoorn, een aanvang gemaakt met de bouw aan de Tongerenseweg. Louis schrijft in zijn dagboek: *'17 April de eerste*

Huize Kolthoven (vooraanzicht)

steen op de Kolthove gelegd (de linksche hoeksteen van de wijnkelder). Hij is gelegd door de metselaar Kolff uit Deventer.' Schertsend bedoelt hij daarmee zijn jongste broer Berthus, die voor zijn opleiding in Deventer woonde. De bouwstijl van het huis zal mede door mevrouw Kolff-Hageman gekozen zijn. Volgens haar kleinkinderen verlangde zij altijd al naar een nieuw huis, ontworpen naar voorbeeld van een landhuis dat zij kende uit de omgeving van Bonn. Net als Brinkgreve heeft het nieuwe huis, met symmetrisch front en hoge ramen, een uitspringende middenpartij, maar is qua architectuur strakker en minder speels. Ook in Bonn overlijdt op 12 juli van dat jaar de moeder van mevrouw Kolff-Hageman: Bertha Hancke, weduwe van Johannes Marie Hageman.

De activiteiten in verband met de bouw en verhuizing beletten Kolff niet om zich voor allerlei zaken te blijven inzetten. Onder andere neemt hij, naar aanleiding van het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog, in augustus 1914 het initiatief tot oprichting van het Comité voor Epe van het Nederlandsche Roode Kruis. Voorzitter is L.C. Kolff, secretaris mevr. S. Loeff-Hooykaas en penningmeester F.W. Oewel. De overige bestuursleden zijn baronesse Sweerts de Landas-Copes van Hasselt, mevrouw Van de Dussen-De Goed De Koning, mevrouw Kolff-Hageman, H. van Manen, G. van Blarcum en M.C. Molenbroek. Op 18 augustus, tijdens een bezoek aan Brinkgreve, laat landelijk voorzitter prins Hendrik zich positief uit over de activiteiten van het Rode Kruis in Epe.

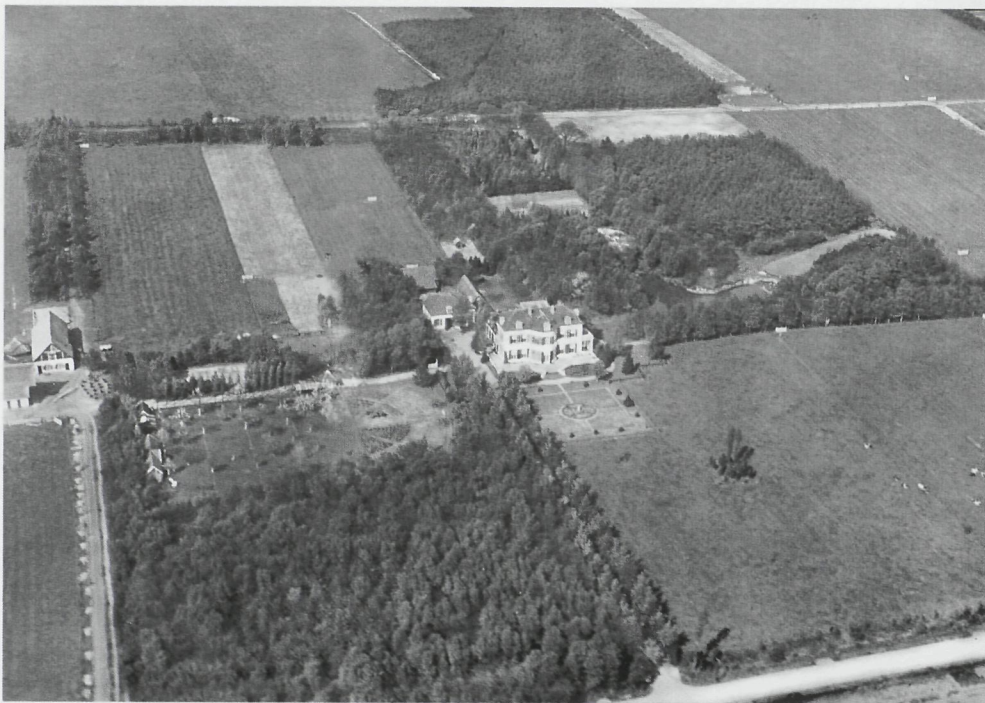
Omstreeks april 1915 wordt het nieuwe huis betrokken: *'Het interieur wordt gekenmerkt door hoge vertrekken met rijk stucwerk op de plafonds en de muren; grote schouwen die in enkele vertrekken van marmer zijn, met snijwerk versierde deuren en een met marmer betegelde vloer in de hal.'*¹²⁾

Verder is het voorzien van alle -voor die tijd- moderne gemakken. Vermoedelijk heeft de familie Kolff op Kolthoven de eerste telefoonaansluiting van Epe: het telefoonboek van 1915 geeft aan dat 'particulier L.C. Kolff' telefoonnummer 1 heeft. Er zijn dan 22 aansluitingen in het dorp. D.H. Ooster heeft nr. 2, Drukkerij Hooiberg nr. 3 en het gemeentehuis nr. 7.

Bij 31 mei 1916 schrijft Louis in zijn dagboek:

'.. met v. Wulften Palthe meegevlogen ± 1200 M hoog over de Kolthoven heen. De tocht was heerlijk, niets geen last van duizeligheid. Onder de wolken schommelde het vliegtuig nogal, maar boven de wolken was het stil. De zon scheen prachtig op de witte wolken onder mij, toch was het erg koud. Men zag niet dat men vooruit ging. Onder de wolken was het dadelijk veel warmer. Mijn ouders dachten wel dat ik over het huis vloog, daar wij precies een cirkel om het huis beschreven. Op 1200 M werd de schroef stop gezet en gleden wij en vol plané naar beneden. De draden van het toestel hoorde men zuizen.'

Op de luchtfoto zien we Kolthoven in het midden met vijver en siertuin. (NB. De modelboerderij De Koekamp links is in 1924 in gebruik genomen; de luchtfoto dateert van omstreeks 1928.)

Op 1 maart 1917 wordt eindelijk Brinkgreve verkocht.¹³⁾ Twee verpleegsters uit Terborg, Theodora Hendrika Dop en Johanna Jacomina Bik, willen er 'een eerste klasse rustoord' in vestigen. De koopsom bedraagt fl. 18.000. Op 15 maart wordt het 'herstellingsoord voor lichte zenuwpatiënten' geopend. De naam Brinkgreve wordt

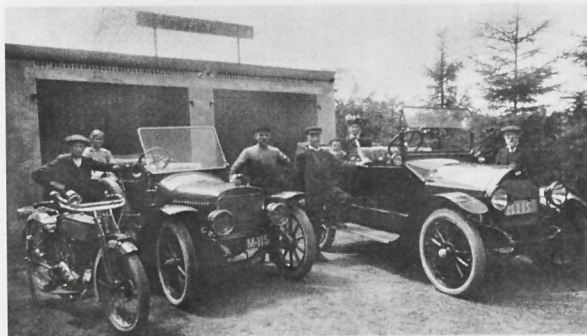
veranderd in Rozenhof, geïnspireerd op de talrijke rozen die door de vorige eigenaren met liefde op het landgoed zijn gekweekt.

Uit wat Louis in zijn dagboek schrijft, klinkt betrokkenheid door met de plek waar hij als tiener heeft gewoond:

'De Brinkgreve heeft in dit jaar haar naam ook verloren. Het heet nu "Rozenhof" en is een sanatorium voor zenuwzieken geworden. De Brinkgreve is in zeer veel deelen verkocht. Op 't oogenblik staat er ook 1 huisje achter in het afgesloten gedeelte. De eene helft van het varkenshok is opgetrokken en vormt nu ook een huis. In de Kortenkamp staan nu 3 huizen, ook op de plaats waar de nachtzwaluw geschoten werd staat nu Huize "de Kortenkamp". In de nieuwe hertenkamp en Smits bosch en in het Bougogne hoekje staan nu ook 3 à 4 huizen, zoo ook op het voetbalterrein, bij den gewezen boerderij van Overbosch. Alles is haast gekapt, op een paar beuken na. De helft van het afgesloten gedeelte behoort nog bij het huis.'

ROZENHOF

Eind 1932 wordt Rozenhof verkocht aan Hendricus Johannes Hegger, eigenaar van hotel Denenheuvel, iets verderop aan de Heerderweg. In het voorjaar van 1933 opent Rozenhof als 'een eerste klas hotel-restaurant', dat in 1941 wordt voortgezet door zoon Karel Johannes Hegger. Bekende mensen uit binnen- en buitenland zijn er te gast, en ook Louis Kolff die er in juli 1933 met zijn dochter logeert. Het gebouw is in de loop der jaren echter zo verouderd dat exploitatie steeds problematischer wordt. In 1958 verkoopt Hegger het pand aan de gemeente Epe, die onderzoekt of het geschikt is om er het gemeentehuis van te maken. Het is al snel duidelijk dat dit financieel niet haalbaar is, evenmin als een particulier plan om er een schouwburg met restaurant van te maken. Daardoor sterft Brinkgreve/Rozenhof een roemloze dood: in 1961 wordt het gebouw gesloopt. In 1964 wordt op dezelfde locatie het verzorgingshuis Rozenhof in gebruik genomen, qua architectuur het tegenovergestelde van het eens zo prachtige landhuis. Gelukkig geeft een aantal oude bomen in de tuin het geheel toch een plezierig aanzien.

Garage Rempt aan de Beekstraat, met rechts de Overland-cabriolet

In 1917 schrijft Louis in zijn dagboek: *'In Januari kocht Papa een groote Overland auto voor 6 personen en reden zij daarmee tochtjes. Hendrik leerde in Den Haag voor chauffeur.'*¹⁴⁾

De rechterauto op de foto is de Overland, die Kolff kocht bij Lourens Rempt, rijwielfabrikant en garagehouder aan de Beekstraat, die hij goed kende van de schietvereniging. Uit het debiteurenboek¹⁵⁾ van Rempt blijkt

dat Kolff regelmatig met de auto in de garage komt. Het verwisselen van de zomerkap en winterkap of vice versa kost hem vijf gulden en een kwartje; voor een volle tank van 70 liter (à 35 cent per liter) betaalt hij veertien gulden. De luxe 6-persoons Overland-cabriolet is een zeldzaam bezit in die tijd en Kolff zal er zuinig

op geweest zijn. In januari 1918 schrijft de *Eper Krant*:

‘Door de regeering is toegestaan dat de Cannenburgh en de Eper Gemeentewoning in geval van oorlog, niet ten dienste van het leger zullen worden gerequireerd, evenmin de auto van den heer Kolff. Een en ander zal ter beschikking blijven van het Roode Kruis.’

KOLTHOVEN

Kolthoven is diverse malen in andere handen overgegaan. Vanaf tien november 1944 heeft het enkele maanden dienst gedaan als noodhospitaal, omdat door de oorlog vervoer van patiënten naar Apeldoorn of Zwolle problematisch was. Na de oorlog heeft het tientallen jaren verschillende functies gehad: in december 1956 en januari 1957 bood Kolthoven onderdak aan 18 Hongaarse vluchtelingen. Begin 1967 kwam het gebouw in handen van een stichting, die het tientallen jaren in gebruik had als tehuis voor meervoudig gehandicapten, terwijl op het terrein faciliteiten kwamen waar hun familieleden vakantie konden houden. Na verhuizing van de stichting wordt Kolthoven al jarenlang weer particulier bewoond.

1918 is voor de familie een bewogen jaar. In juli wordt Kolff voor drie jaar benoemd tot commissaris Nederlandse Rode Kruis van de kring Amersfoort. Op 28 augustus trouwt Louis jr. in De Steeg, in het gemeentehuis van de gemeente Rheden, met jonkvrouw Cornelia Maria (Corry, in de familie Zus genoemd) van Heurn, maar nog geen drie weken later overlijdt zijn schoonzus Cornelia Sara (Keetje) Bondam, die drie jaar daarvoor met Therus getrouwd was.

De verbondenheid met Epe blijft groot. Kolff wordt alom geprezen voor zijn inzet en bekwaamheid in de talrijke functies die hij in het dorp vervult. In augustus 1919 wordt hem het erevoorzitterschap aangeboden van voetbalvereniging Gelre, die dan 12½ jaar bestaat. Alles wijst erop dat de familie in Epe zal blijven wonen - vooral mevrouw Kolff wil het liefst op Kolthoven blijven - maar in de loop van 1920 wordt duidelijk dat dit niet zo zal zijn. Omtrent hun beslissing om te verhuizen bestaan enkele veronderstellingen. Ten eerste is bekend dat er in maart 1920 een brief met 600 handtekeningen op Kolthoven wordt bezorgd.¹⁶⁾ De inwoners van Wieringen vragen hun vroegere burgemeester om terug te komen. Dat verzoek is ingegeven door problemen met burgemeester Peereboom, Kolffs ‘tweede opvolger’ in Wieringen. Ten tweede is het niet onwaarschijnlijk dat bepaalde instanties Kolff hebben verzocht terug te keren: *‘Het feit dat de ex-kroonprins van Duitsland, Wilhelm van Pruisen, op Wieringen was geïnterneerd, maakte dat er een burgemeester moest komen die goed en op niveau met Wilhelm kon omgaan. Mevrouw Kolff, Jacoba Theodora Auguste Hageman, een geboren Duitse, zou hem heel goed als gastvrouw kunnen ontvangen. De ex-kroonprins, met de bijnaam “de slachter van Verdun”, leidde, voorzichtig gesproken, een nogal tumultueus leven’.*^{17) 18)}

Na besprekingen met de Commissaris van de Koningin en de desbetreffende minister geeft Kolff in juni 1920 te kennen dat hij bereid is opnieuw burgemeester van Wieringen te worden. Voor het salaris hoeft hij het niet te doen, *‘Daarvan betaalde hij’*, zoals zijn kleinzoon later grapte, *‘zijn cognacrekeningen.’* Hij aanvaardt zijn ambt omdat hij *‘als goed Christen had gemeend gehoor te moeten geven aan de drin-*

Als een blijde mare verkondigden de bulletins der Schager Courant, geholpen door den dorpsomroeper Slikker gisteravond de benoeming van den heer L. C. Kolff te Epe tot burgemeester onzer gemeente. Overal stonden groepjes mensen er over te praten en zoodra de omroeper 't nieuws had uitgedamd, klaptten de mensen in de handen, ja sommigen staken als bewijs van instemming de vlag uit de huizen. De benoemde welke voor 18 jaar terug ook burgemeester van ons eiland was, bij de inwoners hoog stond aangeschreven en aan een verzoek zich opnieuw beschikbaar te stellen, voldeed, kan er van verzekerd zijn, dat Wieringen over deze nieuwe benoeming trots zal zijn.

Schager Courant, 23 juni 1920

dan uit hakhout, dennen, weiland, bouwland, uitweg, huis en koetshuis.

Als het echtpaar Kolff in augustus 1920 Epe vaarwel zegt, verhuizen de 24-jarige dienstbode Bertha Berghorst en de 29-jarige huisknecht Gerrit Jan Steenberg uit Epe met meneer en mevrouw mee naar Hippolytushoef, de hoofdplaats van Wieringen.¹⁹⁾ Daar wordt L.C. Kolff sr. op 1 september 1920 voor de tweede keer welkom geheten als burgemeester van die gemeente. *'Den Edelachtbaren Heer Burgemeester werd met muziek en versierde wagens ingehaald. In zijn toespraak vroeg hij zich af of hij na achttien jaar nog wel een goede burgemeester kon zijn. Hij was achttien jaar ouder geworden en veel vrienden en bekenden uit zijn eerste ambtsperiode leefden niet meer.'* Omdat hij voor de veiligheid van ex-kroonprins Wilhelm zorg dient te dragen, wordt Kolff tevens tot Onbezoldigd Rijksveldwachter benoemd en beëdigd.

DE BEGRAFENIS VAN BURGEMEESTER KOLFF, VAN WIERINGEN. — De ex-kroonprins geleidt de weduwe van den overleden burgemeester naar 't kerkhof.

Maar dit alles is helaas van korte duur. Op 27 juni 1922 overlijdt burgemeester Kolff, 54 jaar oud. *'Des namiddags had Z. Ed. Achth. nog prettig en opgewekt de wethoudersvergadering geleid en na afloop daarvan de wethouders en den secretaris, met hun dames, zijn nieuwe woning de villa "Wiron", welke hij voor korten tijd had betrokken laten bezien en met hun gezellig thee gedronken.'* Een paar uur later komt het droevige bericht dat de burgemeester is overleden. Hij was zeer gezien.

Zijn overlijden is dan ook een gevoelige klap, voor zijn familie, maar ook voor Wieringen. Net als in Epe bekleedde hij in Wieringen vele functies. Ook in de *Eper Krant* staat een kort verslag van de begrafenisplechtigheid, waarbij ex-kroonprins Wilhelm de weduwe begeleidt en een krans legt. Mevrouw Kolff-Hageman verhuist nog enkele malen. Haar laatste woonplaats is Bergen (N.H.) waar zij op 4 mei 1940 overlijdt.

Al op 10 juli 1922 volgt Louis zijn vader op als burgemeester van Wieringen. Hij gaat met zijn gezin in de villa Wiron wonen, waar dienstbode Bertha Berghorst tot haar huwelijk in dienst blijft. Zij overlijdt in 1995 op 99-jarige leeftijd. Huisknecht Gerrit Jan Steenberg blijft tot juli 1926 bij de familie. Hij overlijdt in 1980 op 88-

gende oproep van de bevolking.'

Dat de circa drieduizend inwoners van Wieringen daar blij mee zijn, blijkt uit een artikel in de *Schager Courant* van 23 juni 1920. Op 14 augustus 1920 verkoopt Kolff voor fl. 82.000.-- Kolthoven aan Herman Alexander van Zwijndrecht, gepensioneerd kapitein, te Haarlem. De bezitting, nog steeds 14 ha en 41 a, bestaat

Maar dit alles is helaas van korte duur. Op 27 juni 1922 overlijdt burgemeester Kolff, 54 jaar oud. *'Des namiddags had Z. Ed. Achth. nog prettig en opgewekt de wethoudersvergadering geleid en na afloop daarvan de wethouders en den secretaris, met hun dames, zijn nieuwe woning de villa "Wiron", welke hij voor korten tijd had betrokken laten bezien en met hun gezellig thee gedronken.'* Een paar uur later komt het droevige bericht dat de burgemeester is overleden. Hij was zeer gezien.

Zijn overlijden is dan ook een gevoelige

jarige leeftijd. In augustus 1942 wordt L.C. Kolff officieel ontslagen en opgevolgd door NSB-burgemeester A. van Diemen. Na de bevrijding wordt hij herbenoemd. Hij blijft tot juni 1958 in functie. In het tegenwoordige Hippolytushoef herinnert de Burgemeester L.C. Kolffsingel nog aan beide vroegere, geliefde burgemeesters.²⁰⁾

In het dagboek van Louis komen we enkele passages tegen die iets meer inzicht geven in het privéleven van de familie en een mogelijke verklaring voor het 'onverwachte' overlijden van zijn vader. Louis vernam later dat zijn vader in 1896 in Wieringen solliciteerde omdat hij *'zich van de wereld wilde terugtrekken'*, daar zijn vader (met jonge, tweede echtgenote) de familienaam in opspraak bracht. Verder schrijft Louis dat in diezelfde periode de bankiers Schutte door mevrouw Kolff-Hageman van hun taak worden ontheven, nadat - onder hun slechte beheer - het familiekapitaal drastisch is geslonken. Al lezend kan men de indruk krijgen dat mevrouw Kolff-Hageman later regelmatig depressief was. In 1921, na een zoveelste ruzie met zijn moeder, krijgt Louis van zijn vader te horen *'dat hij eraan moet denken een abnormale moeder te hebben.'*

De laatste tien jaar van zijn leven lijdt Kolff sr. aan suikerziekte. De dokter heeft hem onder meer het drinken van champagne verboden. Dat blijkt niet altijd makkelijk. Juist gedurende zijn laatste jaren bezoekt Kolff geregeld (ex-)keizer Wilhelm in Doorn, vader van kroonprins Wilhelm, waar hij ook wel blijft logeren en dineren, met champagne. Bij de jaarwisseling 1921-1922 staan er in huize Kolff 150 oesters op tafel, en natuurlijk champagne. Ook tijdens zijn laatste bezoek aan 'de keizer' op 22 juni 1922 ontkomt Kolff niet aan het drinken van champagnebowl. Zoon Louis veronderstelt dat daarin de oorzaak van zijn overlijden op 27 juni gezocht moet worden. Na het overlijden van zijn vader schrijft Louis:

'Papa was steeds een opgewekte vroolijke natuur, die steeds probeerde van alles de lichtzijde te zien. Treurige en zware dingen bevielen hem niet en ging hij daar zoo spoedig mogelijk overheen. Op het moment zelf was hij echter zeer diep onder den indruk en haast niet te troosten, maar na een paar dagen scheen hij alles weêr vergeten te zijn en was hij weer de oude. Hij noemde zichzelf altijd het gelukskind...'

NOTEN

1. Johann Erich, broer van Charlotta Wilhelmina Banck, kocht in 1858, op 24-jarige leeftijd, het eiland Schiermonnikoog voor f 97.058.--
2. In notariële akten wordt meestal geschreven 'Brinkgreve', maar overigens komt men vaker 'De Brinkgreve' tegen.
3. Therus wordt directeur van een handelsmaatschappij in Semarang, Midden-Java, Louis jr. volgt zijn vader op als burgemeester van Wieringen, Berthus maakt carrière in de bankwereld.
4. Officieel: *Nieuws- en advertentieblad voor Epe, Heerde en omstreken.*
5. In 1905 omgedoopt tot Willem Tell.
6. Vermoedelijk: *Vogel en Pluimvee Vereniging Nederland.*
7. Alle citaten uit het dagboek zijn letterlijk overgenomen, zonder correcties.

8. Het bezoek van de prins aan Wieringen vond plaats op 1 juni 1911 (*Schager Courant*, 3 juni 1911) en aan Epe op 5 juni 1911 (*Eper Krant*, 7 juni 1911).
9. Portas was de bordeauxdog van de familie, die op tentoonstellingen diverse prijzen won.
10. Streekarchief - kadastrale registers artikel no. 5974.
11. 48 hectare, 13 are en 94 centiare.
12. *Ampt Epe*, 147, blz. 12. N.B. Volgens het dagboek wordt de gang omstreeks februari 1920 met rood en wit marmer betegeld.
13. In *Ampt Epe* 144, blz. 21 staat ten onrechte dat de verkoop van huis en tuin in oktober 1913 plaatsvond. Helaas heb ik niet kunnen achterhalen of Brinkgreve van de zomer van 1915 tot maart 1917 bewoond was.
14. Hendrik Jan Wijers reed als koetsier voor de familie Kolff. Hij woonde eerst bij Brinkgreve, in 1915 ging hij wonen in het koetshuis van Kolthoven. Na het vertrek van de familie Kolff begon hij in 1922 een 'Bier- en Melksalon' aan de Hoofdstraat in Epe (nu Wok-restaurant Oriëntal).
15. Over het jaar 1919.
16. *Eper Krant*, 10-03-1920.
17. *Op de Hòogte*, jaargang 24, nr. 1 (Historische Vereniging Wieringen). Wilhelm is op 22 november 1918 op het eiland gearriveerd; hij keert op 10 november 1923 terug naar Duitsland.
18. Ook Jannetje Scheidemans uit Epe diende de familie trouw. Zij was vroedvrouw en assisteerde beide keren bij de geboorte van de kinderen van Louis Kolff jr. in Velp.
19. In februari 2011 overleed mevrouw J.E. Kolff (1921-2011), kleindochter en laatste nazaat van L.C. Kolff sr., waarmee de directe familie uitstierf, evenals de eeuwenoude familietak waartoe zij behoorde. Zij benoemde Stichting Vrienden der Geldersche Kasteelen tot haar enige erfgenaam. Een aantal erfstukken die niet werden geveild en ooit op Brinkgreve en Kolthoven hadden gestaan, vonden een plaats in enkele Gelderse kastelen.

BRONNEN

Streekarchief Epe, Hattem, Heerde. Inv.nr. 5920; inv.nr. 5928; inv.nr. 11; inv.nr. 26.
Drs. C.J. van der Sluijs (Sliedrecht), oud-executeur nalatenschap mw. J.E. Kolff (1921-2011).
Gemeentearchief Rotterdam, Archieftitel: Familie Kolff, toegangsnummer: 1310.
Website Familievereniging Kolff: www.kolff.nl
Op de Hòogte, jaargang 24 - nr. 1 (Historische Vereniging Wieringen).
Tiny van Teulingen, archiefmedewerkster van de Historische Vereniging Wieringen.
Ampt Epe, nr. 12, p. 12; nr. 144, p. 20; nr. 147, p. 12.
70 jaar SV Epe, uitgegeven door Uitgeverij Gelderland Vakbladen BV.
Debiteurenboek 1919 Garage Rempt - L. Rempt Epe.
Stichting Studiecentrum Eerste Wereldoorlog.

FOTO'S

Luchtfoto en interieurs Kolthoven: Streekarchief Epe, Hattem en Heerde - collectie G. ter Braak
Suikerfabriek Kandang Djati: Pictura-dp.nl
Harm Jan en Maartje Bosch-Doves: Tijmen Bosch (Ermelo), Tijmen Bosch (Krommenie) en Maya Hagens-Bosch (Harderwijk)
Overland (auto): L. Rempt, Epe
Begrafenisfoto: *De Telegraaf*, 02-07-1922

HET HANENDORP EN DE HANENDORPERWEG (IV) EEN WANDELING LANGS OUDE EN NIEUWE PADEN

EVERT DE JONGE

De 'nieuwe huizen' (van de Achterenkweg naar 'Van Essen')

We keren terug naar ons uitgangspunt, naar de hoek Hanendorperweg/Achterenkweg en gaan richting het Hanendorp. In deze aflevering behandel ik twee panden.

'WITMAN' (HANENDORPERWEG 54)

Het huidige pand staat niet op de plek waar eerder een boerderijtje stond. Henk Kloeze-man wist mij te vertellen dat pal achter de twee leilinden die er nog staan, eens een huis stond. De voorkant van dat pand was naar het zuiden gericht.

Bomen rond de boerderij

Het was een gewoonte om aan de voorkant van de boerderij leilinden te planten. Waarom? De bomen zorgden in de zomer voor koelte in het voorhuis en de eventuele kelder eronder. In de winter viel de laagstaande zon toch naar binnen, terwijl de zuidwestenwind werd gebroken. Het strooien dak werd dan enigszins gespaard.

Bomen rond het erf van een boerderij hadden sowieso de taak de wind te breken. Ook gaven ze de grens van het erf aan, evenals van percelen. Indien het dak of de gebinten aan vernieuwing toe waren, werden ze omgehakt om als bouw materiaal dienst te doen. Dit kon echter niet zomaar, want zeker als je pachter was of indien er heerlijke rechten op het bezit rustten, was daar toestemming van de eigenaar voor nodig.

Bomen lieten dan ook hun sporen na in de archieven. Enkele voorbeelden:

In de optekeningen van de horige goederen van de (voormalige) hertog van Gelre, herengoederen genaamd, werd soms genoteerd of er bomen of heggen om de boerderijen stonden. Daaruit blijkt dat op Ponsteensgoed in Emst, waar in 1575 Jacob Jacobsz Vorstelman woonde, 'geen hart opgaande eijcken holt' te vinden was. Blijkbaar was dat kort daarvoor gekapt. Op boerderij De Haege (Heege), op de Emsterenk, stonden in 1618 eveneens geen opgaande eikenbomen, maar wel een eiken heg. Van Morrengoed in Vemde werd genoteerd dat er een 'steek' heggeholt en een 'berckenwal' toebehoorde en op Aerntien Jansgoedt in buurtschap de Westerick in Vaassen stond 'ennich hart opgaande eijcken holt'.

In de registers waarin de latere bezitterrechten werden bijgehouden, blijkt dat er veel meer bomen stonden op de ruim 150 herengoederen in de gemeente Epe, want geregeld werd aan de Gelderse Rekenkamer toestemming gevraagd bomen te mogen kappen. Dit was altijd toegestaan na betaling van een som geld en de belofte dat men opnieuw aanplantte.

Over bomen als grens of plekken waar men bijeenkwam

In 1557 werd door Jan Gerrits, buurrichter van Oene, Gijsbert de Weert, Herman Lubberts en Jan Peters verklaard dat tussen Willem Marckolffs land bij de St. Jorriensboom te Oene een vrije heerstraat lag. Daar had ene Evert Haenis een hek in gehangen, maar niet op de plaats van het oude hek, zodat Franssen land nu buiten de buurvrede (omheining) viel en dat tussen die twee hekken een belt (heuvel) lag waarop twee bomen staan; de heilige St. Jorriensbomen waar de processie

van Oene jaarlijks gehouden werd. Tevens dat zij afgelopen zondag van de gemene erfgenamen en inwoners hebben gehoord dat het hek geplaatst was zonder hun aller medeweten. De getuigen bevestigen het met hun eed.

Ongeoorloofd kappen

Hetzelfde jaar verklaarde Marten van Heijden dat de huurder van zijn erf - Ganseebbegoeds te Vaassen - bomen had omgehakt, een schaapschot half had afgebroken en het dak van het bouwhuis niet waterdicht opleverde. Getuigen bevestigden dat de pachter, Thonis Verheij, maar liefst 20 eikenbomen rooide.

Bronnen

E. de Jonge e.a. (red.), *De herengoederen op de Veluwe*, dl. 4 (Barneveld 1995).
Rechterlijk archief Veluwe en Veluwezoom, invnr. 31, fol. 100 e.v., 258, 329.

De oudste foto van een (Brabantse) boerderij met leilinden (1908?). Hier stonden de bomen aan de zijkant van het gebouw. Bron: website Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed.

In 1832 was het oorspronkelijke huis (sectie O 828) eigendom van Wichem Westebroek, arbeider, die het omstreeks 1856 verkocht aan zijn broer Gerrit Westebroek, landbouwer. Later kwam de boerderij in bezit van Gerrit Vosselman Gijsbertsz, die we al eerder tegenkwamen als eigenaar van het tegenovergelegen pand 'Stegeman' (zie afl. II). Het vererfde op zijn kinderen, van wie de oudste, Gijsbert Vosselman, landbouwer, als eigenaar werd geregistreerd.

Later stonden H.A. Beekhuis, Gerrit Koetsier en (zijn moeder) Roelofje ter Haar, weduwe van Gijsbert Vosselman, als eigenaars geregistreerd. Nu loopt het verhaal weer parallel met de geschiedenis van 'Van Essen' (zie afl. I), waar al sprake was

De twee leilinden op de hoek Achterenkweg/Hanendorperweg markeren de plek waar eens de oude boerderij stond.

van het dubbele huwelijk van Roelofje.

De bezitters verkochten omstreeks 1925 het huis aan Gijsbert Koetsier, dagloner, die het twee jaar later zou verkopen aan Reinder Koetsier Gerhardsz, landbouwer. Deze zou het huis aan Reinder Beekhuis en zijn vrouw Jansje Bronsink doorverkopen; dit echtpaar liet omstreeks 1936/37 de huidige woning bouwen. Het echtpaar kreeg letterlijk een storm over hun bezittingen (1949), waardoor hun 'overdekte berg-

schuur' werd vernield. Ze kregen dan ook toestemming tot verbouwing van de landbouwschuur over te gaan. In 1981 zou de huidige eigenaar nog verbouwingen doorvoeren.

'VORSELMAN' (HANENDORPERWEG 56)

De eerste eigenaar was de in 1791 geboren Aalbert Veldhuis. Toen hij het ouderlijke huis verliet, trad hij mogelijk als boerenknecht in dienst bij zijn broer Willem Peters (Veldhuis) die we kennen uit de eerste aflevering als de bewoner van 'Huis Van Essen'. Willem, gehuwd met Maria Gerrits (Vorstelman), zal wellicht toegestaan hebben dat Aalbert een eigen huisje bouwde 'aan de Agterenk'. Na de dood van zijn broer veranderde Aalbert van beroep en werd karreman.

In 1820 was hij bij een ruilkoop betrokken. Hij kocht van Maria Stegeman, weduwe van Gerrit Wijnbergen (hertrouwd met Abraham Eijmberts Lankmoes), een huisje in Schaveren. Nog voor hij er ging wonen, verhuisde hij naar zijn moeder in Nijbroek, want die kon het als weduwe niet langer alleen rooien. Eenmaal daar gevestigd verkocht Aalbert op 6 november 1822 zijn woning aan de Achterenk aan de al genoemde Abraham Lankmoes, eveneens karman, en Maria Stegeman. De omschrijving in de akte luidde: *'een huis, hof met twee schepel zaailand, gelegen tussen Maria Vorstelman'* (zie afl. I) en *'de gemene weg'* (= Hogeweg).

In 1832 (aanvang kadaster) stond het huis (sectie O 834) op naam van Maria Stegeman, als weduwe van Abraham Lankmoes. Ze had moeite de eindjes aan elkaar te knopen, zodat ze op 30-11-1840 geld leende bij Aalbert Veldhuis, de vorige bezitter, met het huis en nog een stuk land in onderpand. Ze boerde er nog vijf jaar, waarna ze haar bezit op 3-9-1845 verkocht aan haar zoon Gradus Lankmoes, dagloner. Wel hield ze een deel van het huis. Gerrit zou niet lang van het bezit genieten, want een jaar later brandde de woning af om niet meer opgebouwd te worden. De restanten en de grond werden op 9-5-1847 verkocht aan zijn buurman

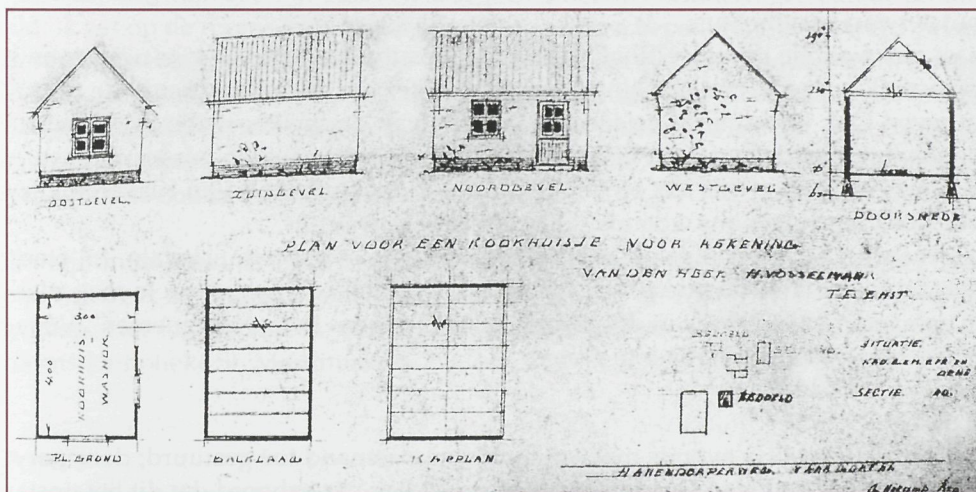
Gerrit Vosselman Gijsbertsz, die we hiervoor al tegenkwamen. Zijn zoon Gijsbert was later eigenaar van de grond.

Omstreeks 1900 werd er alsnog op het perceel weer een woning gebouwd door de nieuwe eigenaars van de grond, Gerrit Koetsier sr. en zijn vrouw Stijntje Groenewold. Na zijn overlijden werd het huis verkocht aan Gijsbert Koetsier, die het kort voor de oorlog weer door zou verkopen aan Reinder Koetsier Gerhardusz. In de jaren vijftig werden Gerrit Jan Vorselman en zijn vrouw eigenaren van het huis. Hij was de oudste zoon van Jacob Jan Vorselman en Hermina Gerrits, die we al tegenkwamen bij het verhaal over de brand aan de Hanendorperweg 65 (zie afl. II). Gerrit Jan breidde het bezit uit met een kippenhok (1950) en een kookhuis (1951). Het gezin Vorselman zou er tot omstreeks 1993 wonen.

De huidige situatie Hanendorperweg 56 ('Vorselman'). De woning werd begin deze eeuw gerenoveerd.

Het volgend pand is al behandeld in deel I ('Huis Van Essen'). We gaan nu de hoek om en staan voor een van de langste rechte straten van de gemeente Epe: de Hanendorperweg, die tot voorbij Gortel loopt.
(Wordt vervolgd)

In 1951 kreeg de familie Vorselman toestemming een kookhuis te bouwen. De bouwtekening wordt bewaard in het streekarchief van Epe, Hattem en Heerde.

OORLOGSHERINNERINGEN

T.A.M. DE REUS-SCHUURMAN

De laatste twee jaar van de oorlog woonden mijn ouders en ik, Thea Schuurman, in Epe aan de Beekstraat, naast de pastorie van de gereformeerde kerk, in een huis van de familie Poll Jonker. Deze familie woonde aan de ene kant en wij aan de andere kant.

Wij hadden een neef in huis, Willy Wever; hij werkte op 'De Knobbel', in de ge-

meente 't Harde, als schoenmaker. Hij werd erop aangekeken dat hij van de verkeerde kant was, wat niet zo was. Hij was verloofd met Dien ten Barge, de huishoudster van pastoor Som.

Naast ons woonde dominee Rook die wel bij ons thuiskwam. Op zijn twee zoon-
tjes paste ik weleens. Het ene kindje heette Henkie; van de ander weet ik de naam niet meer. Ook kwam er af en toe een jongetje van de melkboer die in de buurt woonde; hij speelde dan mee. Er zat een poortje in de heg tussen ons en de pastorie, want Poll Jonker was iets bij de kerk. Soms kwam juffrouw Van Klaveren, die op de hoek tegenover ons woonde (Lohuizerweg 1), weleens.

Nu gebeurde het herhaaldelijk dat als neef Willy 's avonds thuiskwam, hij eten meebracht. Pas later hoorde ik dat hij dit op 'De Knobbel' meepikte. Je mag niet van een ander stelen maar in dit geval was het, volgens hem, 'terugnemen'. Voor mij was het verboden hierover te praten.

Op pad

Regelmatig werd ik 's avonds met een briefje naar iemand toe gestuurd; deze persoon woonde op een pad tegenover café Stern. Ik heb pas gehoord dat dit het postpad was. Bij die mensen moest ik dan zogenaamd tabaksblad halen. Na de oorlog is mij verteld dat als die man dat briefje kreeg, hij wist dat er weer een razzia kwam – iets wat Willy die dag gehoord had. En wat was er makkelijker dan een

Gereformeerde Kerk met pastorie te Epe, met links daarvan (een deel van) het huis waar mevrouw De Reus woonde (1940).

meisje van zo'n 12-13 jaar dit te laten bezorgen? Zelf vond ik het een best eind lopen. Eerst een stuk Beekstraat, door de Emmastraat, bij Schans de klokkenmaker oversteken, een stukje Hoofdstraat en dan het pad op. Een eind verder op dit pad stond een huis aan de linkerkant; volgens mij heette die familie Heersmink. Ze hebben toen een baby gekregen.

Ook gebeurde het weleens dat nadat ik 's avonds naar bed was gegaan, ik de volgende morgen in een ander bed wakker werd, omdat dominee Rook bij ons geslapen had in verband met een razzia. Bij ons zochten ze hem niet, want wij waren rooms-katholiek. Dit alles heb ik pas na de oorlog gehoord.

Willy is in augustus 1945 met mariniers via Schotland naar

Indië gegaan. De verloving is verbroken, omdat Dien hem voor de keuze had gesteld: óf trouwen óf naar Indië gaan. Hij koos het laatste. Misschien omdat onze opa ook in Indië was geweest.

Dit verhaal kwam bij mij boven door een stuk in *Ampt Epe* dat ik (alweer enige tijd geleden) van mijn zoon in Vaassen kreeg. Ook heb ik herinneringen aan de schooltijd: ik zat op de rooms-katholieke school, die op een bepaald moment werd gevorderd. We hebben toen een poosje les gehad in een garage, midden in het dorp. Weer later gingen we bij ouders thuis; dan kwam meester Groensmid om ons de nodige wijsheid bij te brengen. Ik kan me nog herinneren waar dat was: bij de familie Wittenberg op de Haverkamp. De familie Kolleman, de mandenmaker, woonde ook in de Beekstraat.

Dit zijn mijn herinneringen aan de laatste oorlogsjaren in Epe. In november 1945 zijn wij weer teruggedaan naar 'De Knobbel' en zijn de contacten in Epe verlorengegaan. Het laatste wat ik met Epe heb, was onze trouwdag in april 1953 in de rooms-katholieke St. Martinuskerk.

FOTO'S

Met dank aan Gert van den Esschert

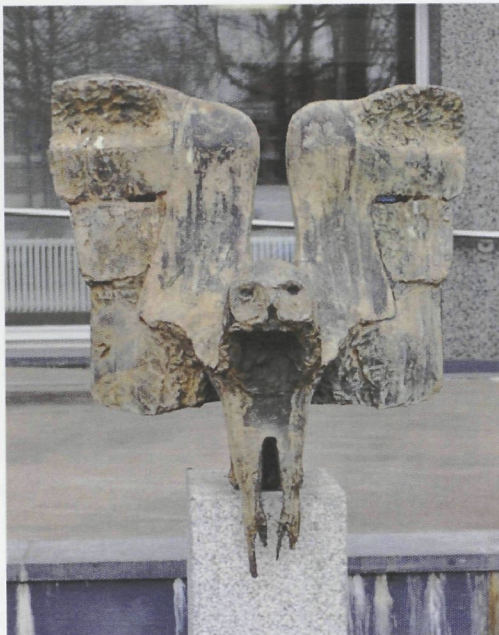
Gildehoekje, met woningen Beter Wonen (1925)

HET UILBEELD VAN THERESIA VAN DER PANT

DIANNE HAMER

Voor het gemeentehuis in Epe staat op een sokkel een uil met wijd uitstaande, grote vleugels. Dit *Uilbeeld II* (1989-1990) van gepatineerd brons is aangeboden door de Rabobank Epe-Vaassen op 2 oktober 1992 ter gelegenheid van de heropening van het bankkantoor in Epe. Het is gemaakt door de beeldhouwster Theresia Reiniera van der Pant. Zij werd op 27 november 1924 geboren in Schiedam; zij en haar broer Christiaan groeiden op in een goed milieu.

In het laatste jaar van de oorlog werd haar vader opgepakt wegens anti-Duitse activiteiten en vastgehouden in een kamp. Omdat hij al een hoge leeftijd had, werd hij weer vrijgelaten, maar uit veiligheidsoverwegingen – Christiaan was al ondergedoken –

werd Theresia ondergebracht bij vrienden in Rotterdam. Zij raakte daar bevriend met Eva Mendlik, die een paar huizen verderop woonde. Eva wilde beeldhouwster worden en had zich ingeschreven aan de Rijksacademie in Amsterdam. Theresia nam af en toe een kijkje in de Rotterdamse kunstacademie en mocht daar meeboetseren. Zij vond dit zo boeiend dat zij toestemming aan haar ouders vroeg om met Eva mee te gaan naar Amsterdam. Haar ouders vonden het goed, gaven haar een kleine toelage en in 1945 vestigde Theresia zich in Amsterdam.

Zij was eerst leerlinge van de 'Rijksnormaalschool voor Teekenonderwijzers' en van 1946 tot 1950 van de Rijksacademie voor de Beeldende Kunsten. Dit was een gerenommeerd instituut waar een zeer gedegen vakopleiding werd gegeven. In haar eerste jaar had Theresia les van Jan Bronner (1881-1972), hoogleraar beeldhouwen. Hij heeft vele generaties beeldhouwers opgeleid, zijn beeldhouwkunst kenmerkte zich door een architectonisch karakter. In 1947 werd hij opgevolgd door Piet Esser (1914-2004), die tot 1979 hoogleraar zou blijven. Esser was een van de belangrijkste portretbeeldhouwers van de twintigste eeuw en was ook van groot belang voor de Nederlandse penningkunst. Hij was in zijn werk eerder een modelleur dan een hakker, zoals Bronner. Hij liet zijn leerlingen veel modelleren

in klei en was naar levend model.

In de naoorlogse periode was de Nederlandse beeldhouwkunst traditioneel georiënteerd, zoals te zien is in werk van belangrijke beeldhouwers als Mari Andriesen, Han Wezelaar, Bertus Sondaar, John Rådecker, Fred Carasso en Charlotte van Pallandt. Er is nog geen sprake van experiment of abstractie. Pas in de loop van de jaren vijftig dringen vernieuwingen uit het buitenland door.

Van 1950 tot 1951 woonde en werkte Theresia met een studiebeurs in Brussel aan het 'Institut Supérieur Libre des Arts Plastiques', onder leiding van Oscar Jespers (1887-1970), de belangrijkste expressionistische beeldhouwer van België. Theresia leerde van hem observeren, ontdekken van de grote lijnen en werken vanuit het geheugen.

Terug in Amsterdam ging Theresia aan het werk in een klein atelier in een oude school op Wittenburg waar zij tot 1982 bleef werken, samen met een groep andere kunstenaars. Zij kreeg haar eerste kleine opdrachten voor gevelstenen. In 1953 won zij de zilveren medaille van de Prix de Rome, waarbij een studiereis naar Italië hoorde. In de zomer van 1954 ging zij met haar broer Christiaan en twee vriendinnen twee maanden naar Italië, eerst een maand in Florence en daarna naar Ravenna en Rome. In juni 1954 deed zij voor het eerst mee aan een belangrijke groepstentoonstelling van buitenbeelden op het Frederiksplein in Amsterdam. Haar werk werd meteen heel goed ontvangen en de recensent Charles Wentinck schreef over haar *Giraf*: 'Het is zo licht en zo "hingehaucht" tussen het groen, zo teder en gespannen. De naam Van der Pant is een nieuwe. Maar behalve het girafje laten een kop in de galerij en enkele uitstekende schetsen in deze vrouw een belangrijk talent vermoeden.' In deze tijd werd haar voorkeur voor het uitbeelden van dieren al duidelijk.

Zij werd in 1955 lid van de kunstenaarsvereniging Arti et Amicitiae en nam regelmatig deel aan de ledententoonstellingen. In 1957 werkte zij, samen met Eva Mendlik, in het atelier van de Italiaanse beeldhouwer Giacomo Manzù (1908-1991) in Milaan. Manzù was bekend om zijn religieuze en bijbelse thema's. Zo maakte hij een serie beelden van kardinalen die een piramidevormige mijter dragen waarin de driehoekige vorm van de mantel wordt weerspiegeld. Theresia assisteerde bij het maken van zo'n beeld van een grote kardinaal, maar ook al was deze periode heel leerzaam, zij voelde zich niet in haar element. Ze kwam niet toe aan haar eigen werk en Manzù liet geen andere visie dan die van hemzelf toe. Samen met Eva keerde ze terug naar Amsterdam. In 1957 deed zij mee aan een tentoonstelling in het museum Boymans Van Beuningen in Rotterdam, waar een overzicht werd getoond van de naoorlogse Nederlandse beeldhouwkunst.

In *Het Parool* stond: '(...) Thea van der Pant die met haar dierfiguren een graad van hoge meesterschap heeft bereikt; haar *Zwaan* lijkt al haast een klassiek werk in de betekenis van volkomen uitgewogen en technisch onovertroffen gaaf' en in het *Algemeen Handelsblad*: '... bij de jongste generatie is het Thea van der Pant (1924) die excelleert met wonderlijk scherp geobserveerde en prachtig gemodelleerde dieren, zoals het *Ezeltje*, de *Waterbuffel*, de *Giraf* en de *Zwaan*.'

De stijl van Theresia van der Pant is figuratief en zij kan worden gerekend tot de tweede generatie van de 'Groep van de figuratieve abstractie', een stroming van de Rijks-academie in Amsterdam. De dieren die zij uitbeeldde, bestudeerde ze urenlang in Artis. Aanvankelijk benadrukte zij het wezen van het uitgebeelde dier. Later beeldde zij het dier ook wel uit in een bepaalde activiteit, zoals in het beeld van de 'Dansende beer'. Behalve dieren beeldde zij ook graag mensen uit. Haar werken voerde zij uit in steen en brons.

Er volgden nog diverse andere tentoonstellingen. In 1961 en in 1966 maakte zij een reis naar Israël, waar veel tekeningen en schetsen zijn ontstaan. Tijdens een bezoek aan Wales in 1977 heeft zij, geïnspireerd op deze reis, veel landschappen gemaakt. Ze heeft haar tekeningen ook regelmatig geëxposeerd. In 1965 werd zij docente technische vaardigheden van het steenhouwen aan de Rijksacademie in Amsterdam. Van 1979 tot 1982 was ze hoogleraar van de beeldhouwafdeling ter vervanging van professor Esser. De kunstenares heeft op haar 82e een punt gezet achter haar beeldhouwcarrière.

Door het hele land zijn werken van haar te zien. Bekend is vooral het beeld van koningin Wilhelmina dat sinds 1972 op het Rokin in Amsterdam staat. Het had Wilhelmina moeten weergeven als oorlogsvorstin, die achter de microfoon het volk toespreekt. Van der Pant vond dit geen goed idee en maakte een beeld van een jonge vorstin zittend op een paard. Zij kwam op dit idee toen zij een foto van Wilhelmina zag als jong meisje te paard. Een ruitersstandbeeld was voor Nederland een ongewone keuze; er bestaat hierin nauwelijks een traditie. Het beeld riep indertijd veel wrevel onder de bevolking op; onder het motto 'In onze rooie stad geen Willemien' werd gedreigd er een bom onder te plaatsen. Gelukkig is dit alles met een sisser afgelopen, het beeld staat er nog steeds.

Theresia van der Pant is in 2013 op 88-jarige leeftijd in haar huis aan de Plantage Muidergracht overleden. Ze is begraven op kerkhof De Nieuwe Ooster.

BRONNEN

Eper Tijden groene route, p. 12

Informatie gemeente Epe

Riet van der Linden, *Beeldhouwster Theresia R. van der Pant, Sculptress*, catalogus bij tentoonstelling Frans Halsmuseum Haarlem/Gemeentemuseum Schiedam, 1989

Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie

Pieter Scheen, *Lexicon Nederlandse Beeldende Kunstenaars 1750-1950*, 's-Gravenhage, 1970

Sandra Smalenburg, 'Het ene naakt of het andere, dat boeide haar niet', *NRC Handelsblad*, 2 februari 2013

www.beeldenvangelderland.nl

http://nl.wikipedia.org/wiki/Theresia_van_der_Pant

CATO VAN LOHUIZEN

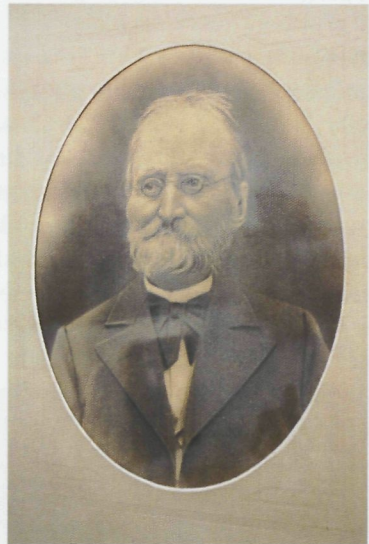
FRANS SCHUMACHER

Nieuwsgierig naar veel (alles) wat maar een relatie heeft met m'n woon- en geboorteplaats zocht ik op internet naar de naam Cato van Lohuizen, een naam die mij was ingefluisterd door een plaatsgenoot. Op enigerlei wijze zou genoemde Cato namelijk in verband gebracht kunnen worden met Vaassen. Met deze mededeling zou ik dit artikel kunnen besluiten, u hoeft dan slechts op de gegeven naam te googelen en resultaat is verzekerd. Toch kies ik voor een vervolg van dit artikel.

In Vaassen wordt de naam Van Lohuizen al snel geassocieerd met de N.V. Industrie of 'de olde hutte', zoals de fabriek in de volksmond oneerbiedig werd genoemd.

En inderdaad, Cato kan gerelateerd worden aan Teunis van Lohuizen, de man die in 1867 begon met een ijzergieterij in de Amsterdamse Kopermolen op de Oosterhof. Hij is namelijk haar grootvader!

Grootvader Teunis trouwde in 1849 met Johanna

van der Vaart. Het echtpaar kreeg zes kinderen. Hun zoon Arnold van Lohuizen, het op een na jongste kind, was de vader van Cato. Hij leerde zijn vrouw, Kaatje Kievit, kennen, doordat hij als ontvanger van Registratie en Do-

Foto boven: Teunis van Lohuizen.
Foto onder: Cato en broer Theo van Lohuizen (1899).

meinen in Den Burg werkte. Kaatje was een boerendochter, afkomstig uit een gezin van kolonisten in de Eierlandse Polder op Texel. Het stel trouwde op 22 augustus 1889. Uit dit huwelijk werd op 5 augustus 1890 Theodoor Karel van Lohuizen op Texel geboren, terwijl Cato (Catharina Hendrika Johanna) enkele jaren later in Culemborg het levenslicht zag. Om precies te zijn op zondag 19 februari 1893.

Door het werk van Cato's vader moest het gezin meerdere keren verhuizen. Zo woonde men onder meer in Middelburg, Apeldoorn, Zwolle en Amsterdam.

CMTC

Cato van Lohuizen heeft als kinderarts naam gemaakt, omdat zij rond 1920 als eerste de zeldzame huidaandoening CMTC (*Cutis Marmorata Telangiectatica Congenita*) heeft beschreven. Zodoende wordt CMTC ook wel het 'Van Lohuizen-syndroom' genoemd. Het is een huidaandoening waarbij de verwijde bloedvaatjes door de huid schemeren. *Cutis Marmorata* betekent gemarmerde huid. *Telangiectatica* slaat op de abnormale bloedvaatjes, en *Congenita* betekent aangeboren. De internetsite over deze huidaandoening vermeldt onder meer dat CMTC vaker lijkt voor te komen bij meisjes dan bij jongens en dat in de regel maar een gedeelte van de huid is aangedaan en de verdeling over het lichaam asymmetrisch is. Over de erfelijkheid is weinig bekend. De meeste mensen met CMTC zijn de enige in hun familie. Er zijn zeer schaarse meldingen in de lite-

ratuur van ouders die, net als hun kinderen, CMTC hebben of van broers en zusters met die aandoening.

De internetsite van CMTC-OVM opent met het geven van biografische informatie over Cato van Lohuizen, verstrekt door de

Foto boven: Cato van Lohuizen op een congres in Parijs.
 Foto onder: Cato met klasgenoten (Apeldoorn, 1907).

kinderen van haar broer Theo. Zij vertellen over Cato dat hulp geven aan kinderen haar ideaal was; zij werd de eerste vrouwelijke kinderarts in Nederland. Voor zover zij weten, heeft Cato geen doctorsgraad behaald en volgde zij vermoedelijk een studie aan de Universiteit van Amsterdam.

Cato was ongehuwd en woonde, samen met haar ouders, aan de Sumatralaan in Hilversum. Haar kinderartspraktijk was gevestigd aan het Ministerpark. Cato speelde viool en was de enige in de familie die een auto had. Haar moeder is in 1930 gestorven en Cato heeft haar zeer liefdevol verzorgd. Haar vader overleed in 1941. Naast deze informatie toont de site prachtige foto's van Cato, waaronder een foto uit 1907 van haar schoolklas in Apeldoorn.

Kinderarts

Op zoek naar meer gegevens over Cato kwam ik in het *Algemeen Handelsblad* van 9 mei 1918 de mededeling tegen dat mejuffrouw C.H.J. van Lohuizen bevorderd was tot arts. In de *Gooi- en Eemlander* las ik dat zij van 1911 tot 1918 studeerde aan de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam en daarna inwonend assistente was bij de universiteitskinderkliniek onder leiding van professor dr. De Bruin. Hij was ook Cato's leermeester in de kindergeneeskunde. In 1921 vestigde zij zich als kinderarts in Hilversum. Cato werd leidster van het consultatiebureau van de afdeling Gooi- en Eemland van de Vereniging tot bescherming van zuigelingen en was enkele jaren secretaresse van de Maatschappij tot bevordering der geneeskunst van diezelfde afdeling.

Op maandag 11 januari 1937 stierf Cato in Hilversum aan roodvonk, na enkele dagen ziek te zijn geweest.

Nr. 20

Heden derdien Januari
negentienhonderd zeven en dertig verscheen voor mij, Ambtenaar van den
burgerlijken stand der gemeente Hilversum:
van Niesing, Jan Cornelis,
oud zeven en twintig jaren, kantoorbediende,
wonende te Hilversum,
die verklaarde, daarvan uit eigen wetenschap kennis dragende, dat op
elf Januari deres jaars,
des voor middags ten kwartne elf ure, in deze gemeente su.
metzelgar negen en kwartag is overleden
van Lohuizen, Catharina Hendrika Johanna,
oud drie en veertig jaren, honderdste,
geboren te Culemborg en wonende te Hilversum,
dochter van van Lohuizen, Konold Johan
Kaarus, zonder beroep, wonende te Hilversum
en van Kievit, Klaasje, overleden.

Waaryn akte, welke is voorgelezen.

J. van Niesing habe

Nr. 21

Heden derdien Januari

Theodoor Karel van Lohuizen

De neven van Cato laten hun vader op deze internetsite niet onvermeld. De broer van Cato blijkt een pionier te zijn geweest op het gebied van stedenbouwkundig onderzoek, verwant aan de latere planologie.

Op zoek naar meer informatie over hem las ik dat in 1928 binnen de dienst Publieke Werken de afdeling Stadsontwikkeling was opgericht die de uitbreiding van Amsterdam in goede banen moest leiden. De leiding was in handen van afdelingshoofd L.S.P. Scheffer, stedenbouwkundig ontwerper Cornelis van Eesteren, en stedenbouwkundig onderzoeker Theo K. van Lohuizen. De ontwerpers onderscheidden een viertal stedelijke functies, die bij voorkeur een eigen plek dienden te krijgen: wonen, werken, recreatie en verkeer. Het stedenbouwkundig plan kreeg de naam Algemeen Uitbreidingsplan (AUP), dat in 1934 tot stand kwam, in 1935 door de gemeenteraad werd aangenomen en in 1939 bij Koninklijk Besluit van kracht werd. Na de Tweede Wereldoorlog werd het grotendeels uitgevoerd.

In 1990 verscheen van de hand van Arnold van der Valk het boek *Het levenswerk van Th.K. van Lohuizen 1890-1956*.

*Theodoor Karel
van Lohuizen*

MET DANK AAN

Hannie Tijman. Zij zocht contact met Lex van der Heijden, de president van CMTC. Hij stelde op haar verzoek fotomateriaal ter beschikking.

GEBRUIKTE BRONNEN

De internetsite <http://cmtc.nl/>

De internetsite <https://www.wiewaswie.nl/>

Koninklijke Bibliotheek - Historische kranten

EPER SCHOOLMEESTER OORZAAK OPSTAPPEN VAASSENSE RAADSLEDEN

LULOF TERWEL

Op 16 oktober 1821 verzoekt het Eper schoolhoofd Jacob Pijkeren in een brief aan het plaatselijk bestuur van het Ambt Epe vriendelijk en minzaam betere betaling van zijn werkzaamheden te willen overwegen. Als het bestuur tot betere betaling besluit, hoeft hij geen gebruik te maken van het aanbod schoolmeester in Putten te worden, waarvoor hij al wel de medewerking van de Hoofdinspecteur van het middelbaar en lager onderwijs zal krijgen.

In de raad van 20 oktober 1821 wordt besloten dat de genoemde schoolmeester een toelage van 60 gulden per jaar zal gaan ontvangen, ingaande 1822. Deze toelage wordt niet gegeven aan de overige schoolhoofden van de gemeente Epe. Tijdens deze vergadering geeft het Vaassense raadslid Aart Labots aan dat hij zich hier niet in kan vinden, en geeft te kennen dat 'als de inwoners van Epe de onderwijzer willen houden zij dit privé moeten betalen'. Het kan niet zo zijn dat de overige dorpen ter belangen van Epe worden gedrukt (achtergesteld). Op deze vergadering was het andere Vaassense raadslid Gerrit Terwel afwezig.

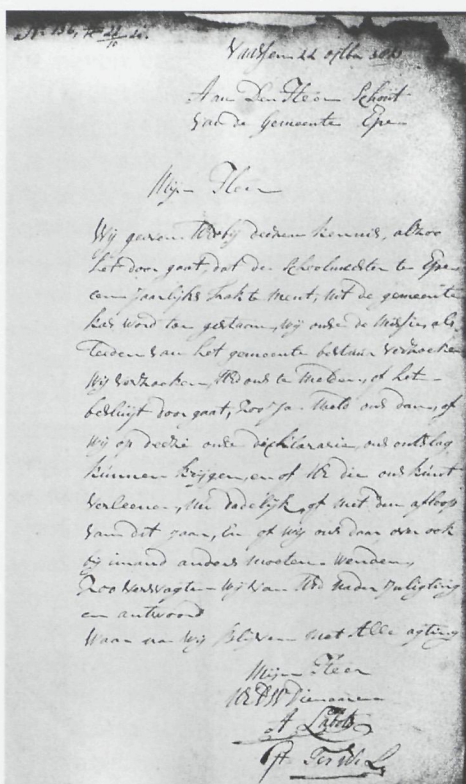
Na de raadsvergadering hebben beide Vaassenaren elkaar gesproken en nemen stelling met een brief aan de schout van de gemeente Epe. Daarin wordt hem duidelijk gemaakt dat indien het voorstel niet van tafel gaat, zij hun ontslag indienen.

Op 26 november 1821 leest de schout Gustaaf Willem van der Feltz de bewuste brief voor. (Zie volgende pagina.)

De schout geeft te kennen dat zijn pogingen om deze lieden op hun besluit terug te doen komen mislukt zijn. Zo krijgt de Eper schoolmeester zijn extra toelage en verliest Vaassen haar vertegenwoordigers in de raad. Na het voorlezen van de bewuste brief stelt de vergadering ten behoeve van Gedeputeerde Staten een lijst op voor opvolging. In de plaats van Gerrit Terwel worden voorgedragen Jannes Mulder (papiermaker) en Frans Palm (winkelier). Voor Aart Labots worden voorgedragen Johannes de Goeien (papiermaker) en Jonkheer Frederik Carel Theodorus d'Isendoorn à Blois.

In de brief van 4 januari 1822 geeft de hoofdschout van Midden-Veluwe aan dat Gedeputeerde Staten hebben besloten op 27 december 1821 honorabel (eervol) ontslag te verlenen aan de heren Aart Labots en Gerrit Terwel en te benoemen de heren Frederik Carel Theodorus d'Isendoorn à Blois tot Kannenburg en Johannes de Goeijen om in de vacatures te voorzien.

Op 18 januari 1822 meldt Frederik Carel Theodorus d'Isendoorn à Blois per brief dat hij geruime tijd van het jaar afwezig is en hierdoor de post niet naar behoren zal kunnen waarnemen en zich daardoor verplicht voelt voor de benoeming tot lid van de gemeenteraad te bedanken. Johannes de Goeijen schrijft eveneens op 18 januari 1822 een brief waarin hij aangeeft te bedanken voor de benoeming.

Vaassen 22 oktober 1821

Aan Den Heer Schout
van de Gemeente Epe

Mijn Heer,

Wij geven hierbij deelen kennis, alzo het door-
gaat, dat den schoolmeester te Epe een Jaarlijks
Traktement, uit de gemeente kas word toe gestaan,
wij onze demissie (ontslag) als leeden van het ge-
meente bestuur verzoeken. Wij verzoeken UEd ons
te melden of het besluit doorgaat, zoo ja meld ons
dan of wij op deeze onze declararien (verklaring),
ons ontslag kunnen krijgen, en of UE die ons kunt
verleenen, nu dadelijk of met den afloop van dit
jaar. En of wij ons daar over ook bij iemand anders
moeten wenden.

Zoo verwagten wij van UEd nader toelichting en
antwoord. Waar van wij blijven met Alle agting

Mijn Heer
UE DW Dienaaren
A. Labots
G. Terwel

In de raadsvergadering van 19 januari 1822 wordt er een nieuwe kandidatenlijst opgesteld met de volgende personen: Jannes Mulder (papiermaker), Frans Palm (winkelier), Willem Loogen (landbouwer) en Jan Bonhof (winkelier). Uiteindelijk aanvaardt op 28 februari 1822 Willem Loogen zijn lidmaatschap.

Er zit nu één vertegenwoordiger uit Vaassen in de raad. Daarom wil men Aart Labots die zijn lidmaatschap heeft beëindigd wegens het traktement van de schoolmeester van Epe, weer vragen zich beschikbaar te stellen. Hij aanvaardt het lidmaatschap op 5 november 1823. Hij blijft gemeenteraadslid tot zijn overlijden op 6 april 1849. Hij is dan 80 jaar en heeft in totaal 29 jaar in de raad gezeten. Gerrit Terwel heeft de herbenoeming van Aart Labots niet meer meegemaakt. Hij overlijdt op 18 augustus 1822 op 46-jarige leeftijd.

BRONNEN

Streekarchief Epe, Hattem en Heerde.

19^e- en 20^e-eeuwse archief gemeente Epe, invnr. 1.

www.wiewaswie.nl.

HISTORISCH GRONDGEBRUIK IN DE GEMEENTE EPE (21)

PETER STORK

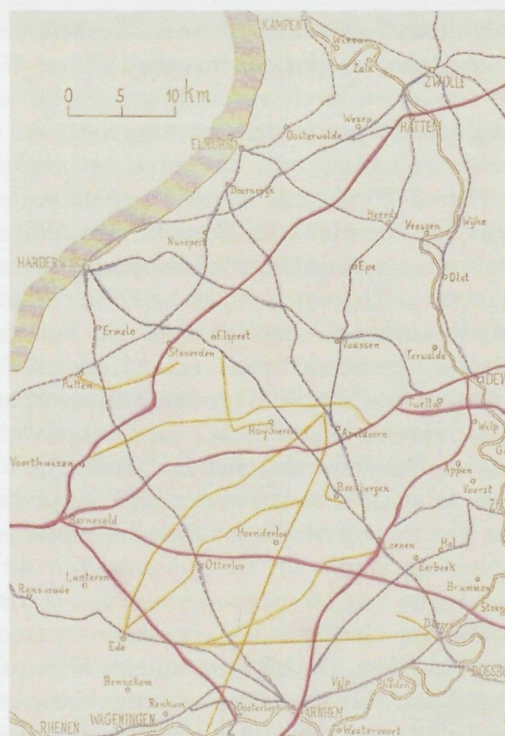
12. VERKEER EN VERVOER

De eerste bewoners van de Veluwe leefden van de jacht en de 'vruchten des velds'. Om zich te verplaatsen zullen ze waarschijnlijk gebruik hebben gemaakt van de wildwisselpaden, die leidden naar drinkplaatsen en voedselgebieden. Ook zijn paden in het veld te constateren langs (reeksen van) grafheuvels, vooral op die plaatsen waar geen grondbewerking heeft plaatsgevonden voor ontginningsdoel-einden en bebossing. Opvallend is daarbij dat deze paden laagten in het terrein vermijden. Dit wijst erop dat in het stenen tijdperk en de brons- en ijzertijd de terreinomstandigheden maar weinig afweken van de huidige toestand.

Uit de historische tijd is bekend dat na de kerstening en de vestiging van kapellen en kerkjes de doden bij deze gebouwtjes werden begraven. Epe was al vroeg zo'n centrum waar de doden uit onder meer Wessingen (West-engen) en Aperloo (Eperlo) op de Noordoost-Veluwe werden begraven. Vandaar dat de naam Lijkweg voor de weg die vanuit die streek naar Epe voert. Latere verbindingen zijn vooral het gevolg van handel.

Naast de lokale verbindingen ontstonden er routes over grotere afstanden. Zo had de Grift sinds 1470 onder de rechtsbevoegdheid van het polderdistrict Veluwe een aanliggende weg en jaagpad voor de scheepvaart met kleine vaartuigen, platbodems. Langs de Grift als noord-zuidverbinding lagen destijds dan ook verscheidene herbergen en logementen.

Beter bekend zijn de zogenaamde hessenwegen, ook wel bekend als heelwegen. Ze stammen uit de middeleeuwen en hebben een internationale West-Europese transportfunctie voor het goederenvervoer gehad, tot er in de negentiende eeuw alternatieven voor

Historische wegen op de Veluwe. In rood: de vroegmiddeleeuwse hessenwegen; in blauw: de laatmiddeleeuwse hanzewegen; in geel: de 17e-eeuwse koningswegen (jachtwegen).

het vervoer kwamen in de vorm van kanalen en spoorwegen. De Hessen, uit de oorspronkelijke graafschap Hessen afkomstige voerlieden, hadden meerdere vaste routes, vaak buiten de bewoonde nederzettingen om. Een van de routes liep via Paderborn en Hardenberg langs de Overijsselse Vecht naar Zwolle via de Vechterweerd en de Assenvoort. Vandaar werd veel per schip naar Holland (Amsterdam) getransporteerd. Ook trokken de Hessen via het Katerveer naar Hattem en van Hattem via de Dellen, Het Soerel en Voorthuizen naar Amersfoort, en soms door naar Utrecht. Veel werd echter verscheept van Amersfoort naar Amsterdam.

Utrecht was in de middeleeuwen het belangrijkste centrum in de Lage Landen, zeker na de verwoesting van Dorestad in de negende eeuw. Later werd dit Amsterdam. Andere hessenwegen liepen via Wesel over Deventer c.q. Zutphen of Doesburg naar Barneveld en Amersfoort. Barneveld was net als Voorthuizen een knooppunt en de herberg De Roskam voer er wel bij.

De Hessen met hun koopwaar (bestaande uit koper en aardewerk, textiel, zwartsel, ijzerwaren, wijn, glaswerk, verfstoffen en maalstenen) maalden niet om modder, water of mul zand. Op de terugweg vervoerden zij weefsels, koloniale waren en lompen voor de papierindustrie. Hun meterslange wagens werden door zes tot twintig paarden getrokken en hadden een grotere spoorbreedte dan de inlandse wagens. Mede daarom hadden zij eigen routes. De hessenwegen vormden geen middel van communicatie tussen de diverse dorpen en nederzettingen. Na de inval van de Fransen in 1795 en de opkomst van de kanalen en spoorwegen in de negentiende eeuw liep het hessenverkeer drastisch terug. Met name de latere hanzewegen uit de periode tussen 1100 en 1670 werden gebruikt als verbindingsmogelijkheid tussen de dorpen en nederzettingen.

Na de voltooiing van de bedijking langs de IJssel in 1370 nam de bevaarbaarheid van de rivier toe. De Hank bij Veessen, een oude rivierarm, werd belangrijk als haven tussen Kampen en Deventer, welke beide steden zich ontwikkelden als hanzesteden. Op het eind van de veertiende eeuw waren alle steden rond de Veluwe lid van het hanzeverbond (zoals Harderwijk, Elburg, Kampen, Zwolle, Hattem, Deventer, Zutphen en Doesburg).

Over land ontstonden onderlinge verbindingen die, in tegenstelling tot de hessenwegen, aanleiding waren tot de opkomst van de op deze routes gelegen dorpen. De hoofdstraat van de dorpen was vaak een onderdeel van de hanzeweg. Bekende routes zijn Harderwijk-Vaassen-Deventer; Harderwijk-Beekbergen-Loenen-Doesburg; Harderwijk-Otterlo-Arnhem; Elburg-Kampen; Elburg-Heerde-Veessen; Elburg-Apeldoorn-Loenen-Doesburg; Hattem-Heerde-Epe-Vaassen; Apeldoorn-Loenen-Doesburg. Zwolle had via de IJsseldijk sinds 1400 een verbinding met Deven-

Zandweg op de Veluwe

ter; aan de westzijde van de Veluwe had de stad via de Bovenweg een relatie met Harderwijk. Deze verkeersverbindingen, alle over onverharde zand- en kleiwegen, hebben hun functie behouden, in ieder geval tot ver in de negentiende eeuw, en zijn vaak nog goed herkenbaar op de Topographisch Militaire Kaart van 1847.

Een aparte categorie wegen bestaat uit de koningswegen. Reeds Karel de Grote bepaalde dat de koningswegen (viae regiae) de breedte moesten hebben van twee karren naast elkaar. Karrenwegen daarentegen moesten de breedte hebben van één kar plus een voetganger. Buurtwegen mochten nog smaller zijn. Koningswegen komen op de Veluwe voor ten zuiden van Het Loo. De meeste zijn aangelegd tussen 1680 en 1700 op last van stadhouder Willem III. Evenals de hessenwegen vermijden zij dorpen en andere nederzettingen. Dit is niet verwonderlijk, want het zijn wegen ten behoeve van de jacht. Aangezien er in die periode weinig bos op de Veluwe was overgebleven, was er behoefte aan brede en goede verbindingswegen om zo mogelijk op één dag terug te kunnen keren naar het punt van uitgang.

Heerde, herberg De Dellen (Scholten's Boekhandel, 1927)

Om de wijze van personenvervoer aan te duiden is het illustratief om te vermelden dat er al in 1665 een postwagen reed van 'Groeningen over Hasselt, Campen, Niekarck naar Amersfoort ende vice versa'. Dit overdekt vehikel achter een 'span van vier peerden was soo geappropieerd dat ses personen gemackelijck konnen sitten'. Maar ook de postkaart van 1810 uit de Franse tijd vermeldt de postroutes zoals: Amersfoort-Nijkerk-Leuvenum-Vierhouten-De Dellen-Hattem; Hattem-Heerde-Epe-Vaassen-Het Loo-Apeldoorn; Elburg-Elspeet-Apeldoorn; en dan de aparte route van Apeldoorn langs de Grift naar Heerde. Deze laatste is verval len na aanleg in 1843 van de grintweg Hattem-Het Loo; hierdoor kreeg de 'dorpenweg' een grotere betekenis voor het verkeer. De herberg in De Dellen lag, zoals op de kaart van rond 1800 te zien is, op een kruispunt van wegen (bijvoorbeeld Zwolle-Utrecht en Elburg-Deventer). Deze herberg met als laatste herbergier de heer Van den Burg is kort voor 1940 afgebroken. De functie van de hessenweg was al verdwenen na de verharding van de Zuiderzeestraatweg en de dorpenweg op de Oost-Veluwe.

Het goederen- en personenvervoer heeft na 1800 een geweldige vlucht genomen. Na eeuwenlang transport over water, onder andere met de trekschuit, kreeg het vervoer over land nieuwe impulsen. Dit begon met de aanleg van een 'kunstweg' in 1809 ter vervanging van de hessenweg Deventer-Amersfoort. Dit vond plaats op gezag van koning Lodewijk Napoleon die een weg Amsterdam-Berlijn voor

ogen had (kunstweg betekende een verharding met klinkers). In 1818 werd de straatweg Utrecht-Arnhem gerealiseerd. In 1825 volgde de Zuiderzeestraatweg Amersfoort-Nijkerk-Zwolle. Deze kwam in 1830 gereed onder koning Willem I (1815-1840). De dorpen op de Oost-Veluwe lagen ver van het goed bevaarbare water af. De voor de papierindustrie benodigde lompen moesten over land worden aangevoerd vanuit Harderwijk en Deventer.

Al tussen 1650 en 1702 onder stadhouder Willem III werd er gesproken over het beter bevaarbaar maken van de Grift, maar dit werd niet gerealiseerd. Pas na het initiatief van fabrikant Krepel in 1796, eigenaar van de Klarenbeekse Kopermolen, en met steun in 1808 van de baljuw van de Neder-Veluwe (E.A. Daendels, broer van H.W. Daendels) werd het idee nieuw leven ingeblazen. Ondanks het verzet van Deventer als centrum van de lompenhandel, dat concurrentie zag in een nieuwe vaarweg vanaf Hattem, besloot koning Willem I in 1824 tot de aanleg van een nieuw kanaal. Dit kanaal Hattem-Apeldoorn kwam in 1829 gereed en bood de mogelijkheid tot een beter vervoer van hooi, mest, lompen, koper, bouwmaterialen, agrarische producten en turf. Na de ingebruikname van het Apeldoorns Kanaal begonnen boeren niet-gecultiveerde gronden in die buurt te ontginnen. Pas in 1871 is het traject Apeldoorn-Dieren voor de scheepvaart gaan functioneren.

Vóór 1829 was Epe voor het goederenvervoer slechts over onverharde wegen bereikbaar vanaf Harderwijk, Elburg, Deventer, Zwolle en Veessen (De Hank). De Oenerweg was dan ook de eerste weg die een grindverharding kreeg van Epe tot de Horsterbrug. De weg Het Loo-Hattem volgde als grindweg in 1845 waarna de diligence Zwolle-Arnhem ging rijden. In 1930 was dit nog steeds een grindweg.

Uit de topografisch militaire verkenning vanaf 1847 blijkt dat op de kaart nieuwe lijnen ten behoeve van toekomstige wegentracés zijn uitgezet. Voor het Eper grondgebied blijkt Het Soerel een belangrijk uitgangspunt te zijn geweest. Van daaruit zijn lijnen getrokken naar Nunspeet, Epe (buiten Tongeren om), via Gortel naar Vaassen en naar Elburg. Het Soerel had een posthuis en jaarlijkse schapenmarkten. Andere lijnen betreffen Epe-De Dellen-Elburg; Tongeren-De Dellen en Gortel-Epe.

In 1845 werd de eerste spoorlijn Utrecht-Arnhem in gebruik genomen (de Rijnspoorweg). In 1863 volgde de lijn Utrecht-Hattem met een halte voor Elburg en Epe in 't Harde. Het station Nunspeet ging de taak overnemen van de boot die voer van Harderwijk naar Amsterdam. Wilde men voordien per spoor van Epe naar Utrecht reizen, dan moest men eerst per diligence naar Arnhem.

In 1864, toen de IJsselbrug klaar was, werd de spoorlijn Utrecht-Hattem doorgetrokken naar Zwolle en in 1870 van Zwolle naar Groningen. In 1868 kwam de spoorlijn Arnhem-Zwolle gereed met een halte in Olst die ook vanuit Epe werd gebruikt. In 1876 werd de spoorlijn van Amersfoort via Apeldoorn naar Zutphen geopend. In 1887 werd met steun van koning Willem III de lijn van Apeldoorn naar Hattem gerealiseerd en werd een concurrerende instantie ten opzichte van de scheepvaart over het Apeldoorns Kanaal. De gronden voor de aanleg van deze spoorlijn werden aangekocht door de Koninklijke Nederlandsche Locaalspoor-

Scheepvaart op het Apeldoorns Kanaal, nabij de Horsterbrug

wegmaatschappij te Apeldoorn.

In 1923 volgde de oprichting van de Veluwsche Auto Dienst (VAD). Om de stofplaaag ten gevolge van het verkeer te verminderen werd bijvoorbeeld in het dorp Heerde een maximumsnelheid van 15 km per uur aangehouden, die in 1932 werd verhoogd tot 30 km per uur. In 1930 werd de brug bij het Katerveer geopend. Daarna won het busvervoer aan betekenis. Zo ook een privéonderneming van Dijkstra die in 1930 tussen Epe en Deventer ging rijden, tot de VAD deze lijn in 1960 overnam.

Na de Tweede Wereldoorlog werd de busdienst Apeldoorn-Zwolle in 1946 hervat en werd de tweemaal in één oorlog opgeblazen spoorbrug over de IJssel weer in gebruik genomen. De busdienst werd een grote concurrent voor het vervoer per spoor waardoor besloten moest worden het personenvervoer per spoor in 1950 te beëindigen, gevolgd door een laatste goederentransport in 1972. Maar ook het scheepvaartverkeer in het Apeldoorns Kanaal is overvleugeld door het wegvervoer, wat in 1962 heeft geleid tot stopzetting van de scheepvaart. De dorpenweg werd door het verkeer overbelast. Ter compensatie werd in 1977 de A50 opengesteld voor het gemotoriseerd verkeer.

(Wordt vervolgd)

*VAD-bus in de Eper Dorpsstraat (1958).
Foto met dank aan Gert van den Esschert.*

BOEKENNIEUWS

DE LAATSTE VLUCHT VAN 'T FOR TOMMY'

Het boek handelt over een neergestorte bommenwerper bij Gortel. De lotgevallen van de bemanningsleden bij de voorbereiding van de aanvalstocht worden hierin uitvoerig beschreven. De bombardementsvlucht naar Diepholz op 16 december 1942 eindigde in een crash bij Gortel. Slechts de boordschutter slaagde erin het toestel tijdig te verlaten. De anderen overleefden het niet en zijn later begraven op de algemene begraafplaats aan de Tongerenseweg in Epe. Auteur Harrie Bouwman wist, in samenwerking met de Stichting Broken Wings '40-'45 en dankzij sponsors, de heruitgave te realiseren. Het boek werd in de week na de presentatie op 14 september 2013 tijdens gastlessen uitgereikt aan de leerlingen van de bovenbouw van het basisonderwijs en aan de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Het is verkrijgbaar in de plaatselijke boekhandel, bij Broken Wings en Museum Vaassen Historie.

Harry Bouwman, 1e herziene druk, september 2013, 88 pagina's. Uitg. GA Creatief, Mepel, ISBN 978-94-91524-05-9, prijs € 14,95.

EPE MIEN DÄÄRPIEN 2: 'WOAR BLIF DE TIED...'

Gert van den Esschert heeft weer veel verhalen bij elkaar gebracht, ditmaal uit de meer recente Eper geschiedenis. Ook in dit boek komen weer veel bekende en onbekende Epenaren voor het voetlicht. Het boek is in Epe te koop bij Bosch en Bruna.

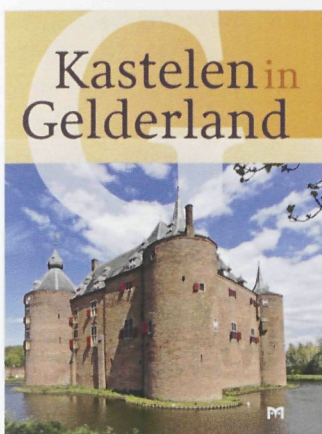
Gert van den Esschert, oktober 2013, Uitgeverij Gelderland, ISBN 978-94-91826-08-5, prijs € 22,95.

EEN WERELD VAN VERSCHIL

Dit boek kwam ter sprake in ons vorige nummer. Later vernamen wij via een attente lezer dat de uitgever van het boek, Canaletto, failliet is. Het boek is via de auteur (Peter Paul Hattinga Verschure) nog te bestellen voor € 26,70 (inclusief portokosten). Stuurt u even een mailtje naar hem (pphv@home.nl). Na betaling krijgt u het boek dan toegezonden.

Een wereld van verschil, 270 pagina's, formaat 24x32 cm, genaaïd, gebonden, ISBN 978-906-469-855-2.

KASTELEN IN GELDERLAND

Naast de inleidende hoofdstukken waarin onder meer aandacht wordt besteed aan de geografische ligging van de kastelen, de veranderende politieke omstandigheden vanaf de middeleeuwen, de families en bewoners en bouwkundige ontwikkelingen, komen aan de orde: de ontwikkeling van tuinen, parken en landschappen, de veranderingen in het gebruik van de kasteelcomplexen en de kastelen die uit het landschap zijn verdwenen. De kasteelbeschrijvingen zijn per gemeente gerangschikt: alle 56 Gelderse gemeenten komen aan bod. Bij de selectie van de beschreven objecten waren de verdedigbaarheid en de woonfunctie de centrale kenmerken. Verder is uitgegaan van huizen

die dateren van vóór 1600 en behoorden aan de adel of de aristocratie. Verkrijgbaar in de boekhandel en bij Matrijs.

J. Jas, F. Keeverling-Buisman, E. Storms-Smeets, A. te Stroete, M. Wingens (red.), Uitgeverij Matrijs, 616 bladzijden, 22x28 cm, ISBN 978-90-5345-410-7, prijs € 49,95 (tot 1 januari 2014, daarna € 59,95).

NOG MEER OVER EPE

Jan van Zelle heeft een supplement uitgebracht op zijn in 2010 verschenen boek *Dit huis van hout en steen* over de Grote Kerk in Epe. In het supplement gaat hij onder meer in op blootgelegde gewelfschilderingen, de ontdekking van een grafzerk onder een betonnen plaat en blikseminslag (1756) op het koor. Het is verkrijgbaar voor € 7,00 bij de schrijver. Mocht u het boek nog niet in uw bezit hebben, dan kunt u dat voor € 12,50 kopen; boek plus supplement samen voor € 17,50. Neemt u s.v.p. hiervoor telefonisch contact met hem op: (0578) 61 37 67.

MUSEUM VAASSEN HISTORIE - EXPOSITIE

In het museum is een expositie te zien van Greet Grottendieck. Diverse bronzen beelden van haar zijn in onze gemeente te vinden (de fietser te Epe, Maarten van Rossum bij de Cannenburch en de Molukse familie bij de Molukse kerk). Kenmerkend voor haar beelden is dat ze als het ware midden tussen de mensen staan. Zo staat koningin Wilhelmina bij de Grote Kerk in Apeldoorn niet op een sokkel; ook in Vaassen kun je zo naast Maarten op het bankje gaan zitten.

Meer info op de website: www.vaassenhistorie.nl.

LEZERSRUBRIEK

REACTIE VAN BERT KWAKKEL OP DE VRAAG: WIE HERKENT DIT PLEKJE? (AE 194)

Erg jammer dat ik de expositie van Jan Paasman destijds heb gemist! Als fanatiek verzamelaar van oude prentbriefkaarten, ansichtkaarten en foto's van oud-Epe hoop ik dat hij ze t.z.t. nog eens in boekvorm uitgeeft.

De foto op pag. 38 (hierboven rechts), waarvan hij de locatie niet wist te vermelden, is inderdaad in Norel geschoten. Althans, dat wil het opschrift op de ansichtkaart in mijn verzameling (hierboven links) mij doen geloven. Helaas weet ik de exacte locatie niet. Het zou net zo goed de Bijsterboschweg als de Norelweg kunnen zijn. Zo heb ik een aantal ansichtkaarten van een boerderij die de ene keer in Norel wordt gesitueerd en de andere keer in Noorleholt.

Bijgaand een andere ansichtkaart van Norel waarop een schuur staat afgebeeld die verdacht veel lijkt op het schuurtje rechts op het 'zoekplaatje'. Er zit wel circa 40 jaar tussen de beide afbeeldingen, maar wellicht biedt het andere lezers een aanwijzing.

Bert Kwakkel, Amsterdam

REACTIE VAN HENK VAN LIMBURG OP DE VRAAG: WIE HERKENT DIT PLEKJE? (AE 194)

De boerderij op pagina 38 was gelegen aan de Eperheemweg te Epe. Het is de boerderij die ook te zien was (op de achtergrond) in *Ampt Epe*, nr. 192, en die ik ook meteen herkende.

Deze boerderij, die in de jaren vijftig bewoond werd door mevrouw Van Vemde, stond met de achterzijde naar de Eperheemweg. Vanuit de Grote Kerk vond in deze boerderij op zondagmorgen zondagsschool plaats. Later is hier een moderne

bungalow gebouwd, die indertijd werd bewoond door de familie Mulder van Mulder Mode.

Henk van Limburg, Amersfoort

REACTIE VAN ANNIE DE JONG OP DE FOTO LINKS:

Van links naar rechts staan op deze foto: Catrien Hanekamp, Hennie van Essen, Saar van Dorp (?), Riet Mosterd, Marinus de Jong (uit Heerde), Wijntje Bakker, Kees Breken (uit Heerde) en Mannus Logtenberg (uit Heerde).

Annie de Jong

REACTIE VAN IRIS OP 'DAGBOEK VAN EEN HOBBYBOER' (AE 194)

Ik ben niet snel stil te krijgen, maar toen ik het artikel in *Ampt Epe* las, 'Dagboek van een hobbyboer' was ik toch wel even stil. Wat een verhaal. Toen ik het gelezen had, boekje dicht. Gebeurt ook nooit. Mooi geschreven, al was het verschrikkelijk. Ik was er stil van!!

Iris

REACTIE VAN EVERT DE JONGE OP HET FKLN/SPINFONDS (AE 194)

Het Spinfonds in Vaassen; de verloren archieven

In het vorige nummer publiceerde Jan van de Velde een interessant artikel over het Fonds van koning Lodewijk Napoleon en het daaruit voortgekomen Spinfonds. Hij concludeerde dat de archieven van de afdeling Vaassen onvindbaar zijn. Dat klopt. Er zijn echter in de notariële archieven wel gegevens te vinden over de activiteiten van het fonds. Tijdens mijn onderzoek naar de marken in onze gemeente in deze archieven noteerde ik over de periode 1860-1886:

'In 1863 schonk de Commissie van de Vaassense buurtgronden aan het Spinfonds 70 roeden aan de Westerenk, 1.85.90 ha bij de boerderij Goris, 80 roeden bij de Runnenberg en 70 roeden aan de Waterstraat, waarde 180 gld. De bestuurders van het Spinfonds, Johannes Anthonis Mentink en Jan Brouwer, tekenden de akte voor de ontvangst.

NB: De beide heren waren ook respectievelijk gildemeester van St. Ursulagilde en poldermeester van de dorpspolder Vaassen.

In 1864 en 1866 verkochten zij en het derde bestuurslid, P. Heering Hzn., per opbod nieuw linnen. In het laatste jaar werd ook roerend goed verkocht. In 1867-1880 werd weer regelmatig linnen verkocht. De conclusie is dan ook dat de armen van Vaassen genoeg te spin-

nen hadden. In 1882 was Heering nog steeds bestuurslid en in 1885 Jan Mulder en de al genoemde Mentink. In 1886 verkochten de beide heren nog onroerend goed voor het fonds.' Ik heb niet alle akten gelezen, maar wel de nummers genoteerd, zodat een belangstellende deze vrij snel kan vinden in het streekarchief. Het betreft de archieven van notaris Van Dielen (akten 4514, 4636, 4768, 4860, 4951, 5111, 5219, 5337, 5885, 6056, 6201, 6326, 6448, 6587) en notaris Huender (akten jaar 1882 nr. 65, idem 1883 nr. 54, idem 1885 nr. 19, 94, idem 1886 nr. 46). Een eventuele onderzoeker kan natuurlijk ook in de lokale krant kijken. Mogelijk dat de veiling van het linnen ook per advertentie werd aangekondigd. De kranten zijn digitaal raadpleegbaar op het streekarchief.

REACTIE VAN H. BEEK (EPE) OP 'HUISJE HANEKAMP' (AE 193)

Epe Veluwe'sche woning, Dellenweg

Aan de verhalen over Dina van Eek en het huisje aan de Holleweg van Hanekamp, waar Dina enige tijd gewoond heeft, kan ik het volgende toevoegen.

Ik weet het niet zeker meer, maar volgens mij heeft de brandweer het huisje zelf in brand gestoken voordat het gesloopt werd, dit vanwege het ongedierte dat er huisde;

ook is er geen poging ondernomen tot het blussen van de brand. Als jochie ben ik (met een oudere broer) bij deze brand aanwezig geweest en herinner mij nog goed de vieze vette grijsgele rook die opsteeg.

Wij woonden toen aan de Dellenweg in huize Simmerhonkje (kan iemand mij uitleg geven over deze benaming?) tegenover het huis Iris waar destijds professor Diepenhorst, een broer van burgemeester Diepenhorst, woonde. Daar kwamen de zonen van burgemeester Diepenhorst, Peter en Tommy, regelmatig op bezoek en hebben mij de beginselen van het fietsen bijgebracht. De Dellenweg was toen – vanaf de spoorwegovergang – nog een onverharde zandweg met maar enkele huizen in de omgeving waar wij woonden, een groot contrast met de huidige situatie!

H. Beek, Epe

ONTHULLING E.M. POST-VAAS OP LANDGOED TONGEREN

EEF BRUMMEL

Op zaterdag 19 oktober jl. vond op het landgoed Tongeren bij de vijver Fanny's Lust de (her)onthulling plaats van de Elisabeth Maria Post-vaas, die 100 jaar geleden als monument ter nagedachtenis aan Elisabeth Maria Post, dichteres en schrijfster (1755-1812), werd opgericht, onder andere op initiatief van ds. Prins. Omdat zij tevens de echtgenote was van ds. Justus L. Overdorp, destijds als predikant verbonden aan de Grote Kerk van Epe, kreeg de vaas decennialang een plek om, en uiteindelijk ook in, de Grote Kerk. Aangezien bij de laatste restauratie van de kerk de vaas niet meer bleek te passen in het interieur, is het monument thans overgedragen aan het Landgoed Tongeren.

Dit is niet toevallig. Elisabeth Post is als eerste in 1812 begraven op de door Jan Hendrik Rauwenhoff gestichte natuurbegraafplaats op het landgoed Tongeren omdat zij zeer bevriend was met de familie Rauwenhoff, en met name met Jan Hendriks dochter Anna.

Met enig ceremonieel, onder andere door de aanwezigheid van de (herrezen) predikant Justus Overdorp (die de feitelijke onthulling verrichtte), kreeg de vaas onder grote belangstelling namens het organiserend comité (dat bestond uit Jan Bruil, Merete van Drooge, Bert Paasman, Margot Poll, Charlotte Rauwenhoff, Katri Schweitzer en Bas Zitman) officieel haar plaats naast Fanny's Lust in het Parkbos. Zwier van der Weerd bracht op indrukwekkende wijze enige door Elisabeth Post

gecomponeerde liederen ten gehore.

In de Grote Kerk was, ter gelegenheid van deze herdenking, gedurende de maand oktober, een tentoonstelling ingericht over het leven en het literaire werk van Elisabeth Post. Tevens heeft het organiserend comité het in 2006 verschenen themanummer over haar van de Historische Vereniging Ampt Epe in enigszins gewijzigde vorm opnieuw uitgegeven.

Na afloop van de officiële onthulling vond in de Chevalierschool nog een afsluitend samenzijn plaats waarbij door Bert Paasman uitgebreid werd ingegaan op het leven en het werk van Elisabeth Post, met name ook over haar relatie met het landgoed Tongeren waar zij herstel van krachten en inspiratie in de natuur zocht, en over haar vriendschap met de familie Rauwenhoff.

FOTO'S

Met dank aan Ben Jonker

INHOUDSOPGAVE

Uit de vereniging <i>Aart Schurink</i>	1
Evenementenagenda 2014	3
Kennismaking met voorzitter Fer Jantzen <i>Frans Schumacher</i>	4
Louis Charles Kolff, een vergeten Epenaar <i>Jan Paasman</i>	6
Het Hanendorp en de Hanendorperweg (IV) <i>Evert de Jonge</i>	22
Oorlogsherinneringen <i>T.A.M. de Reus-Schuurman</i>	26
Het Uilbeeld van Theresia van der Pant <i>Dianne Hamer</i>	28
Cato van Lohuizen <i>Frans Schumacher</i>	31
Eper schoolmeester oorzaak opstappen Vaassense raadsleden <i>Lulof Terwel</i>	35
Historisch grondgebruik in de gemeente Epe (21) <i>Peter Stork</i>	37
Boekennieuws	42
Lezersrubriek	44
Onthulling E.M. Post-vaas op Landgoed Tongeren <i>Eef Brummel</i>	47

VAN DE REDACTIE

Dankzij Jan Paasman is Louis Charles Kolff geen vergeten Epenaar meer, als onze lezers zijn zeer lezenswaardige artikel hebben gelezen over deze notabele die zoveel heeft betekend voor onze Eper samenleving. Het echtpaar Kolff kwam, met hun drie zoons, in 1904 in Epe wonen en nam zijn intrek in de Brinkgreve. Een tiental jaren later werd huize Kolthoven gebouwd. Net als Brinkgreve een huis met symmetrisch front en hoge ramen, een uitspringende middenpartij, maar strakker qua architectuur en minder speels.

Frans Schumacher had een kennismakingsgesprek met onze nieuwe voorzitter Fer Jantzen, die met veel enthousiasme zijn taak op zich heeft genomen. In dit nummer ook een artikel van Frans over Cato van Lohuizen, de eerste vrouwelijke kinderarts in Nederland en kleindochter van Teunis van Lohuizen.

Mevrouw De Reus-Schuurman zette herinneringen op papier aan de laatste twee oorlogsjaren die zij doorbracht, met haar familie, in een pand aan de Beekstraat. Hoe zij als meisje van een jaar of 12, 13 al als 'koerierster' werd ingezet.

Hebt u het Uilbeeld voor het gemeentehuis weleens goed bekeken? Zo niet, dan gaat u dat beslist doen na het lezen van het artikel van Dianne Hamer over dit beeld en zijn maakster, Theresia van der Pant.

Wat deed de Vaassense raadsleden Labots en Terwel in 1821 besluiten hun lidmaatschap van de raad op te zeggen? Lulof Terwel vertelt u er meer over!

Eef Brummel was, met vele anderen, getuige van de onthulling van de E.M. Post-vaas op Landgoed Tongeren in oktober jl.

Evert de Jonge vervolgt zijn wandeling over de Hanendorperweg en behandelt de nummers 54 en 56. Hij gaat ook specifiek in op het gebruik van leilinden bij boerderijen. Peter Stork behandelt in zijn 'Historisch grondgebruik' ditmaal Verkeer en vervoer.

En nog veel meer in dit nieuwe nummer! Veel leesplezier!